Kocaeli Üniversitesi Eğitim Dergisi
E-ISSN: 2636-8846
2026 | Cilt 9 | Sayı 1
Sayfa: 126-165

Kocaeli University Journal of Education
E-ISSN: 2636-8846
2026 | Volume 9 | Issue 1
Page: 126-165

TYMM 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda yer alan farklılaştırma uygulamalarının Yenilenmiş Bloom Taksonomisi'ne göre incelenmesi

An analysis of differentiation practices in the TYMM 5th grade social studies curriculum according to the revised Bloom's taxonomy

Serpil DEMİREZEN, https://orcid.org/0000-0002-4399-694X
Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, sdemirezen@akdeniz.edu.tr

Nisa SIRKINTI, https://orcid.org/0009-0003-5225-8986
Millî Eğitim Bakanlığı, Yeşilyöre Ortaokulu, nisayaz01@gmail.com

ARAŞTIRMA MAKALESİ		
Gönderim Tarihi	**Düzeltme Tarihi**	**Kabul Tarihi**
8 Ocak 2026	*20 Mart 2026*	*25 Mart 2026*

Önerilen Atıf

Recommended Citation

Demirezen, S., & Sırkıntı, N. (2026). TYMM 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda yer alan farklılaştırma uygulamalarının Yenilenmiş Bloom Taksonomisi'ne göre incelenmesi. *Kocaeli Üniversitesi Eğitim Dergisi, 9*(1), 126-165. http://doi.org/10.33400/kuje.1859034

ÖZ

Bu araştırmanın amacı; Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli (TYMM) Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda yer alan farklılaştırma uygulamalarının taksonomik açıdan incelenmesi ve bu uygulamalara ders kitabında yer verilme durumunun belirlenmesidir. Bu amaç doğrultusunda, öğretim programında 5. sınıf düzeyindeki öğrenme alanlarında "Farklılaştırma" başlığı altında yer alan "Zenginleştirme" ve "Destekleme" bölümlerindeki ifadeler Yenilenmiş Bloom Taksonomisi (YBT) bağlamında incelenmiştir. Araştırma kapsamında ayrıca Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitabı'nda farklılaştırma uygulamalarına yer verilme durumu da incelenmiştir. Nitel araştırma yaklaşımının benimsendiği araştırmanın verileri doküman incelemesi yoluyla elde edilmiş, betimsel analiz ile çözümlenmiştir. Araştırma sonucunda TYMM Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nın "Farklılaştırma" başlığında yer alan etkinliklerin en yoğun olduğu öğrenme alanının "Birlikte Yaşamak", en az olduğu öğrenme alanının ise "Teknoloji ve Sosyal Bilimler" olduğu görülmüştür. Öğrenme alanlarında yer alan uygulamalar YBT'nin bilişsel süreç basamaklarına göre sıralandığında zenginleştirme kapsamında en fazla uygulama ve yaratma, en az analiz ve değerlendirme basamaklarına uygun etkinliklere yer verildiği belirlenmiştir. Hatırlama basamağı ile ilgili etkinliğe hiçbir öğrenme alanında rastlanmamıştır. Araştırmada 5. sınıf ders kitabında zenginleştirme ve destekleme uygulamaları kapsamında kullanılabilecek etkinlikler de belirlenmiştir. Araştırmada elde edilen bulgular doğrultusunda Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda destekleme bölümünde ve ders kitabında YBT'nin değerlendirme ve yaratma basamağı ile ilgili uygulama önerilerine ve ders kitabında da buna uygun etkinliklere yer verilmesi, farklılaştırma uygulamalarıyla ilgili öğretmen görüşlerini inceleyen araştırmalar yapılması önerilmiştir.

*Anahtar Sözcükler***:** öğretim programı, sosyal bilgiler, farklılaştırma, Bloom taksonomisi

ABSTRACT

This study aims to examine the differentiation practices included in the Century of Türkiye Education Model (Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli) Social Studies Curriculum from a taxonomic perspective and to determine the extent to which these practices are reflected in the 5th grade Social Studies textbook. For this purpose, the statements in the "Enrichment" and "Support" sections under the "Differentiation" heading within the learning areas were analyzed based on the Revised Bloom's Taxonomy (RBT). The study adopted qualitative research design, and document analysis was used as the data collection method. The data obtained from the curriculum and the textbook were analyzed using descriptive analysis. The findings showed that the learning area titled "Living Together" included the highest number of differentiation activities, whereas "Technology and Social Sciences" included the fewest. When the activities included in the learning areas were classified according to the cognitive process levels of the Revised Bloom's Taxonomy (RBT), it was found that, within the scope of enrichment, the highest number of activities were related to the application and creation levels, whereas the lowest number were related to the analysis and evaluation levels. In contrast, activities related to higher-order cognitive processes such as analysis and evaluation were limited, and no activities addressing the remembering level were identified in any learning area. In addition, the study identified sample enrichment and support activities that could be incorporated into the 5th grade Social Studies textbook. Based on the findings, it is recommended that the Social Studies Curriculum and textbooks include more differentiation activities targeting higher-order cognitive processes, particularly the evaluation and creation stages of RBT. Future research may focus on examining teachers' views on the implementation of differentiation practices in Social Studies education.

*Keywords***:** curriculum, social studies, differentiation, Bloom's taxonomy

GİRİŞ

Eğitim ve öğretim, bireylerin kendilerini ve çevrelerini anlamalarını sağlar, gerekli bilgi ve becerileri kazanmalarına yardımcı olur ve çağın gerekliliklerine uyum sağlamalarını kolaylaştırır. Eğitimin hedeflerinden biri, bireylere toplumla uyum içinde yaşama becerilerini kazanmaktır. Bu süreçte okullarda verilen derslerin ve bu derslerin içeriklerinin önemi büyüktür. Temel eğitim düzeyindeki öğrencilerin yaşadığı çevreyi, ülkeyi ve dünyayı tanıyarak toplumsal yaşamın etkin bir bireyi olarak yetişmelerini amaçlayan ders ise sosyal bilgilerdir. NCSS (1994) tarafından sosyal bilgilerin temel amacı; gençlerin birbirine bağımlı bir dünyada kültürel olarak çeşitli, demokratik bir toplumun vatandaşları olarak kamu yararı için bilinçli ve mantıklı kararlar alma yeteneğini geliştirmelerine yardımcı olmak şeklinde belirtilmiştir.

> "Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı, değişen ve gelişen dünya koşullarından hareketle bireye toplumsal konularda ihtiyaç duyduğu becerilerin kazandırılması amacıyla geliştirilmiştir. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı, sosyal bilimlerin bakış açısı ve disiplinler arası bir anlayış ile hazırlanmıştır. Sosyal bilgiler doğası gereği antropoloji, arkeoloji, coğrafya, ekonomi, hukuk, psikoloji, siyaset, sosyoloji, tarih gibi sosyal bilim alanlarının ürettiği bilgilerin işe koşulduğu bir yapıya sahiptir. Bu bakımdan programın içeriği toplumsal faaliyetlerin yerel, bölgesel, ulusal ve uluslararası ölçekte incelendiği disiplinler arası bir yapıda hazırlanmıştır. İçerikte bireyin hem kendi hayatı hem de yaşadığı çevre ve toplum ile ilişkisini geçmişten günümüze değişim ve süreklilik bağlamında ele alan bir yapı oluşturulmuştur." (MEB, 2024b)

İnsanın toplumsal ve fiziksel çevresiyle etkileşimini zaman süreci içinde ele alan sosyal bilgiler, ilköğretim (temel eğitim) kademesinde önemli bir yere sahiptir. Demokratik sürece aktif katılıma odaklı bir vatandaşlık anlayışını temel amaç olarak hedefleyen sosyal bilgiler, çocuğun toplumsallaşmasına önemli katkılar yapar (Doğanay, 2008). Sosyal bilgiler, toplumda aktif ve etkili bireyler yetiştirmeyi hedefleyen bir ders olarak, ilkokul ve ortaokul öğrencilerini toplumsal yaşama hazırlar. Bu dersin öğretmenleri, mevcut programı kullanarak öğrencileri gerçek hayatla buluşturur ve onları toplumun "aktif ve etkili" vatandaşları haline getirir (Yalçın & Akhan, 2019). Öğretmen için dersin işleniş sürecinde kılavuzluk eden en önemli rehber ise öğretim programıdır. İyi bir program; felsefi açıdan milli eğitimin genel ve özel hedefleriyle uyumludur. Programda yer alan örnek öğrenme öğretme etkinlikleri, hedef ve içerikle paralellik gösterir (Öztürk & Dilek, 2002). Varış (1976) öğretim programını "gerek okul içinde gerekse okul dışında, Milli Eğitimin ve okulun amaçlarını etkinlikle geliştirmek ve gerçekleştirme üzere düzenlenen muhteva ve faaliyetlerin uygun yöntem, teknik, araç ve gereçlerle geliştirilmesine yönelmiş koordine çabaların tümü" olarak ifade etmiştir. Söz konusu çabalar bilim ve teknolojideki gelişmeler doğrultusunda bireyin ve toplumun değişen ihtiyaçlarına göre şekillenmekte, bu durum da öğretim programlarının güncellenmesi ya da değişmesi ihtiyacını doğurmaktadır.

Ülkemizde güncel olarak uygulanmakta olan 2024 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı, Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli (TYMM) kapsamında hazırlanmıştır. TYMM ile bireyin bilişsel, sosyal, duygusal, fiziksel ve ahlaki gelişiminin bütüncül bir anlayışla sağlanması amaçlanmıştır. TYMM'de "Eğitim, herkesin hayat boyu erişiminin teminat altına alındığı temel bir hak olarak görülür. Eğitim alma ve öğrenme; hayatın toplumsal açıdan herkes için daha güvenli, müreffeh kılınması, birlikteliğimizin pekiştirilmesi ve Türkiye Cumhuriyeti'nin dinamik vizyonuyla güçlü bir şekilde varlığını devam ettirmesi bağlamında bir ödevdir. Tüm politika ve uygulamalar, eğitim hakkının kullanımını ve fırsat eşitliğini sağlamak amacıyla uygulamaya geçirilir." (MEB, 2024a) şeklinde yer alan ifade ile eğitim hakkının kullanımında fırsat eşitliğine vurgu yapılmıştır. Bu doğrultuda TYMM kapsamında değişen Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda (MEB,2024b) "Farklılaştırma" bölümü yer almaktadır. Ortak metinde "Farklılaştırma"ya ilişkin açıklama şöyle yer almaktadır:

> "Farklılaştırılmış öğretim; bir çatı kavram olarak öğrencilerin öğrenme ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik, bireyselleştirilmiş ve esnek bir yaklaşımı temsil eder. Bu yaklaşım; tüm öğrencilerin ilgi, yetenek ve ihtiyaçlarını göz önünde bulundurarak kapsayıcı bir eğitim

> ortamı oluşturur. Farklılaştırılmış öğretim, öğrencilerin her birinin benzersiz öğrenme ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik bir stratejidir. Farklılaştırılmış öğretimde öğrencilerin bireysel öğrenme yollarını keşfetmelerine yardımcı olacak stratejiler geliştirilerek potansiyellerini en iyi şekilde gerçekleştirebilmelerine olanak sağlayan öğrenme ortamları oluşturulur. Öğretmen içerik, süreç ve ürün boyutlarını farklılaştırırken öğrencilerin ne öğrendiklerini, nasıl öğrendiklerini ve öğrendiklerini nasıl yansıttıklarını farklı yaklaşımlarla ele alır. Burada amaç, tüm öğrencilerin öğrenmelerine katkı sağlamaktır." (MEB, 2024a).

Ortak metinde yer alan bu açıklama, öğretim programının özel amaçlarına ulaşmak için belirlenen öğrenme çıktılarının uygulanmasında öğrencilerin bireysel farklılıklarına yönelik öğrenme ihtiyaçlarının göz önüne alınmasını ve öğrenme-öğretme uygulamalarının bu farklılıklar doğrultusunda gerçekleştirilmesini ifade etmektedir. Farklılaştırma kapsamındaki uygulamalar "zenginleştirme" ve "destekleme" olarak iki ayrı başlıkta ele alınmıştır. "Zenginleştirme" akranlarına göre daha ileri düzeyde olan öğrenciler için tasarlanmış olan stratejiler; "destekleme" ise öğrenme sürecinde daha fazla zaman ve tekrara ihtiyaç duyan öğrenciler için içerik, süreç, ürün ve öğrenme ortamındaki uyarlamaları kapsayan stratejiler olarak açıklanmıştır (MEB, 2024a). Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nın Uygulamasına İlişkin Esaslar başlığında zenginleştirme ve destekleme uygulamalarının ihtiyaç hâlinde sınıftaki bireysel açıdan farklı özelliklere sahip öğrencilerin gereksinimlerine cevap verebilecek şekilde planlanması hususu yer almaktadır (MEB, 2024b). Buradan anlaşılmaktadır ki; zenginleştirme ve desteklemeyi kapsayan farklılaştırma uygulamaları, söz konusu öğrencilerin sınıflarından ayrıştırılmasını değil, bilakis akranları ile aynı ortamda, kendi hızlarına ve ihtiyaçlarına uygun içeriklere ulaşmalarını sağlamaktadır. Nitekim farklılaştırılmış öğretim konusunda ilk çalışmaları yapmış olan Tomlinson (2001), farklılaştırmanın bireyselleştirilmiş eğitim olmadığını, bunun yerine karma sınıflarda öğrenme aktiviteleri için birden fazla seçenek yaratmakla ilgili olduğunu vurgular.

Farklılaştırma, öğrencilerin çeşitliliğine yanıt verme aracı olarak görülebilir; zira eğitimde farklılaştırma, tüm öğrencilerin özelliklerini ve ihtiyaçlarını dikkate almayı amaçlamaktadır (Eikeland & Ohna, 2022). Farklılaştırma uygulanan bir sınıfta zekâ ve yetenekten ziyade bilgi ve deneyim vurgulanır. Her öğrenciye saygı duyulur. Öğrenciler, öğrenmenin bir süreç olduğunu ve herkesin farklı şekilde öğrendiğini bilirler (Gregory & Chapman, 2012). Farklılaştırmanın iki amaca hizmet ettiği düşünülebilir. Birincisi, zorlanan öğrenciler için ek destekler sağlayarak tüm öğrenciler için sınıf düzeyindeki genel müfredat standartlarına erişimi en üst düzeye çıkarmaktır. İkinci geniş hedef, ihtiyaç duyan öğrenciler için zenginleştirilmiş müfredat sağlamaktır (Lawrence-Brown, 2004). Farklılaştırma uygulamalarının öğretim programında yer alması son derece önemlidir. Dodd (1995) zengin temel bir müfredat olmadan, normal sınıflarda eğitim gören üstün yetenekli öğrenciler için farklılaştırmanın işe yaramayacağını, uygun müfredat ve öğretimle öğretmenleri desteklemek için sistemsel değişimin gerekli olduğunu belirtmiştir. Woo (1991) sosyal bilgiler derslerinde üstün yetenekli öğrencilerin ihtiyaçlarını karşılamak için farklılaştırılmış öğretim yöntemlerine ihtiyaç duyulduğunu, öğretmenlerin kişisel ve mesleki yeterliliklerine uygun şekilde müfredat içeriği geliştirmenin önemi vurgulamıştır.

Farklılaştırma uygulamaları Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda öğrenme alanları için belirlenen öğrenme çıktıları ve süreç bileşenleri doğrultusunda öğrencilerin bireysel farklılıkları dikkate alınarak belirlenen alternatif öğrenme uygulamalarını kapsamaktadır. Programda "zenginleştirme" ve "destekleme" başlıklarında yer alan bu öğrenme uygulamaları özel yetenekli öğrenciler ve desteğe ihtiyaç duyan öğrenciler için öğretim sürecinin farklılaştırılmasına yönelik önerileri içermektedir. Öğretmen için bir rehber niteliği taşıyan bu öneriler tüm öğrencilerin öğrenme çıktılarına ulaşmalarını sağlamayı hedefler.

Sosyal bilgiler öğretiminde farklılaştırılmış öğretime yönelik çalışmalar, araştırmaların odak noktaları dikkate alındığında genel olarak dört grupta toplanabilir: (1) öğrencilerin akademik başarıları, motivasyonları ve beceri geliştirme süreçleri üzerindeki etkileri inceleyen çalışmalar,

(2) öğretmen görüş ve uygulamalarına odaklanan çalışmalar, (3) uygulama/model geliştirme çalışmaları ve (4) literatür incelemeleri. Bu gruplamaya ilişkin literatür aşağıda sunulmuştur.

Öğrencilerin akademik başarıları, motivasyonları ve beceri geliştirme süreçleri üzerindeki etkileri inceleyen çalışmalar incelendiğinde, farklılaştırılmış öğretimin genel olarak olumlu yönde etki ettiğine ilişkin sonuçlar ortaya konduğu görülmektedir. Örneğin Atalay (2014), 4. sınıfta öğrenim gören üstün zekalı ve yetenekli öğrenciler için sosyal bilgiler dersi "İyi ki Var" ünitesini farklılaştırılarak hazırladığı ünite programının öğrencilerin akademik başarı, tutum, eleştirel düşünme ve yaratıcılıklarını anlamlı düzeyde arttırdığını belirlemiştir. Üçarkuş (2020) bu yaklaşımın sosyal bilgiler dersinde öğrencilerin akademik başarıları ve beceri erişileri üzerindeki etkisini değerlendirmiştir. Massaad ve Chaker (2020) ise farklılaştırılmış öğretimin öğrencilerin içsel motivasyonlarını, akademik başarılarını ve derse katılımlarını artırdığını ortaya koymuştur. Tanyel (2022) sosyal bilgiler dersinde finansal okuryazarlık becerisinin kazandırılmasında farklılaştırılmış öğretimin etkisini araştırmıştır. Kuruoğlu ve Demir (2024), resfebe etkinliklerinin eleştirel düşünme becerileri üzerindeki etkisini incelerken; Doğrukök ve Kurnaz (2023), sosyal bilgiler öğretmenlerine sunulan mentor destekli öğretmen eğitiminin; sınıflarında yer alan tanılı özel yetenekli öğrenciler ile potansiyel özel yetenekli öğrencilerin eleştirel düşünme, öğrenme stratejilerini kullanma ve problem çözme becerileri üzerindeki etkilerini incelemiştir. Farklı disiplinlerde yapılan çalışmalar da benzer sonuçlar sunmaktadır. Örneğin Çoban (2019) farklılaştırılmış öğretim tasarımının öğrencilerin matematiksel muhakeme becerilerine, biliş ötesi öğrenme stratejilerini kullanma düzeylerine ve problem çözme becerilerine olumlu etkisini; Kılınç ve Sözer (2022) ise kültüre duyarlı farklılaştırılmış öğretim yaklaşımının ilkokul 4. sınıf öğrencilerinin empati becerilerinin geliştirilme sürecine olumlu etkisini belirlemişlerdir.

Farklılaştırılmış öğretime yönelik literatürde öğretmenlerin görüşlerine ve sınıf içi uygulamalarına odaklanan çalışmalar da yer almaktadır. Örneğin; Bergstrom (2015) sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğretim programını yetenekli öğrencilere nasıl uyarladıklarını incelemiştir. Waid (2016) öğretmenlerin zorlanan öğrencilere yönelik farklılaştırılmış öğretim uygulamalarını araştırmıştır. Mutlu ve Öztürk (2017) sosyal bilgiler ve tarih öğretmenlerinin farklılaştırılmış öğretime ilişkin algılarını ve uygulamalarını incelemiştir. Ulusoy ve Taşer (2024) ise öğretmenlerin bu yaklaşıma yönelik algılarını inceleyerek sosyal bilgiler derslerinde uygulanabilirliğini değerlendirmiştir.

Literatürde farklılaştırılmış öğretimde uygulama modeli geliştirmeye dayalı araştırmalar da yer almaktadır. Woo (1991) Kore'de ortaokul düzeyinde üstün yetenekli öğrenciler için farklılaştırılmış bir sosyal bilgiler müfredat modeli geliştirmiştir. Araştırma sonucunda, geliştirdiği modelin öğrencilerin üst düzey düşünme becerilerini geliştirdiğini belirlemiş, sosyal bilgiler öğretiminde esnek, öğrenci merkezli ve zenginleştirilmiş programların gerekliliğine yönelik öneriler sunmuştur. Beler ve Avcı (2011) katlı öğretim stratejisinin etkisini inceledikleri çalışmalarında öğrencileri seviye gruplarına ayırarak bireysel ve grup çalışmalarıyla öğretim gerçekleştirmiş; bu yaklaşımın düşük ve yüksek öğrenme düzeylerindeki öğrencilerin başarısını artırdığını ve etkinliklere istekli katılım sağladığını belirlemişlerdir. Akdemir (2019) farklılaştırılmış öğretime göre hazırlanan etkinliklerin öğretmen ve öğrenciler üzerindeki etkilerini incelemiştir. Uzun (2022) özel yetenekli öğrencilerin farklılaştırılmış etkinliklere yönelik görüşlerini ortaya koyarken; Alkan, Mertol ve Mertol (2020) ile Doğan ve Avcıoğlu (2024) farklılaştırılmış öğretim kapsamında resfebe etkinliklerinin uygulanmasına yönelik çalışmalar yapmışlardır. Ayrıca Al-rsa'i ve Shugairat (2019) teknoloji destekli farklılaştırılmış öğretimin fen öğretiminde uygulanmasına yönelik öneriler sunmuşlardır.

Farklılaştırılmış öğretim alanında literatür taramaya dayalı ve kuramsal çalışmalar ise genel eğilimleri, sorunları ve araştırma boşluklarını ortaya koymaktadır. Akkaş ve Tortop (2015) üstün yetenekliler eğitiminde farklılaştırmaya ilişkin temel kavramları ve modelleri karşılaştırmalı olarak incelemiştir. Kaya vd. (2022) farklılaştırma ve zenginleştirme alanında yapılan lisansüstü tezleri analiz ederek özellikle sosyal bilgiler alanında sınırlı sayıda çalışma

bulunduğunu ortaya koymuştur. Güzel ve Döş (2024) ise farklılaştırılmış öğretim uygulamalarına yönelik araştırmaları yöntemsel açıdan değerlendirmiştir.

Sosyal bilgiler alanında yapılan çalışmalar incelendiğinde genel olarak farklılaştırma uygulamalarının üstün yetenekli öğrenciler üzerine yoğunlaştığı, bunun yanı sıra farklı öğretim yöntem ve teknikleri kullanılarak yapılan etkinliklerin de farklılaştırma kapsamında ele alındığı görülmektedir. Farklı alanlarda yapılan çalışmalarda da sosyal bilgiler kapsamındaki çalışmalarla benzer şekilde özel yetenekli öğrencilere yönelik uygulamalar, farklılaştırmanın etkilerine yönelik bulgular göze çarpmaktadır. Ayrıca çalışmaların büyük ölçüde öğrencilerin akademik başarıları, motivasyonları ve beceri geliştirme süreçlerinin yanı sıra öğretmen görüşlerine ve uygulamalar üzerine yoğunlaştığı görülmektedir. Literatürde farklılaştırmanın öğretim programında ve ders kitaplarında yer alma durumuna yönelik yapılmış çalışmaya rastlanmamıştır. Bu araştırmanın TYMM Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda yer alan farklılaştırma uygulamalarının taksonomik açıdan incelenmesi ve bu uygulamaların ders kitabındaki yansımasının incelenmesi bakımından önemli olduğu düşünülmektedir. Ayrıca programda yer alan farklılaştırma uygulamalarının taksonomik açıdan incelenmesinin program geliştirme çalışmalarına katkı sağlayabileceği düşünülmektedir.

Bu araştırmada TYMM 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabında yer alan farklılaştırma uygulamaları Yenilenmiş Bloom Taksonomisi bağlamında incelenmiştir. Bloom Taksonomisi olarak ifade edilen, eğitim hedeflerinin aşamalı ve hiyerarşik bir şekilde sınıflandırılmasını amaçlayan yapı, program geliştirmeciler ve eğitimciler için uzun yıllar bir rehber olarak görülmüştür (Bloom vd., 1956). Bilişsel alanla ilgili olarak bilgi, kavrama, uygulama, analiz, sentez ve değerlendirme basamaklarını içeren bu yapı, toplumsal değişimler sonucunda eğitim alanına yansıyan bilgi, düşünce ve uygulama değişikliklerini kapsayacak şekilde yenilenmiştir (Anderson vd., 2001). Yenilenmiş Bloom Taksonomisi (YBT) olarak isimlendirilen bu sınıflama "Bilgi Birikimi" boyutu ve "Bilişsel Süreç" boyutundan oluşmaktadır. Bu araştırmada programda yer alan farklılaştırma uygulamaları YBT'nin Bilişsel Süreç boyutu bakımından incelenmiştir. Yenilenmiş Bloom Taksonomisi'nin bilişsel süreç boyutunun yapısı Tablo 1'de yer almaktadır.

Tablo 1

Yenilenmiş Bloom Taksonomisi'nin Bilişsel Süreç Boyutunun Yapısı (Anderson vd., 2001,31)

Süreç Sınıfları	Bilişsel Süreçler ve Örnekler
1. HATIRLAMA: Uzun süreli bellekten ilgili bilgiyi geri çağırma	
1.1. Tanıma	Örneğin; ABD tarihindeki önemli olayların tarihlerini tanıma
1.2. Hatırlama	Örneğin; ABD tarihindeki önemli olayların tarihlerini hatırlama
2. ANLAMA: Sözlü, yazılı ya da grafik şeklindeki öğretim mesajlarından anlam çıkarma	
2.1. Yorumlama	Örneğin; önemli konuşma ve belgeleri yorumlama
2.2. Örnekleme	Örneğin; çeşitli sanatsal resimlere örnekler verme
2.3. Sınıflandırma	Örneğin; gözlemlenen veya tanımlanan ruhsal bozukluk vakalarını sınıflandırma
2.4. Özetleme	Örneğin; videolardaki olayları kısaca özetleme
2.5. Sonuç Çıkarma	Örneğin; yabancı bir dil öğrenirken, örneklerden dilbilgisi kurallarını çıkarma
2.6. Karşılaştırma	Örneğin; tarihi olayları güncel durumlarla karşılaştırma
2.7.Açıklama	Örneğin; Fransa'da 18. Yüzyılda meydana gelen önemli olayların nedenlerini açıklama
3. UYGULAMA: Belirli bir durumda bir prosedürü uygulama veya kullanma	
3.1. Yürütme	Örneğin; çok basamaklı bir tam sayıyı başka bir tam sayıya bölme
3.2. Uygulama	Örneğin; Newton'un ikinci yasasının hangi durumlarda uygun olduğunu belirleme

Süreç Sınıfları	Bilişsel Süreçler ve Örnekler
4. ANALİZ: Malzemeyi bileşenlerine ayırma ve parçaların birbiriyle ve genel yapıyla nasıl bir ilişki içinde olduğunu belirleme	
4.1. Farklılaştırma (ayrıştırma)	Örneğin; bir matematiksel işlemde ilgili ve ilgisiz sayıları ayırt edebilme
4.2. Organize etme (örgütleme)	Örneğin; tarihsel bir açıklamadaki bilgileri, bir görüşün lehinde ve aleyhinde kanıtlar olarak yapılandırma
4.3. İrdeleme	Örneğin; Bir makalede (denemede) yazarın politik bakış açısını belirleme
5. DEĞERLENDİRME: Ölçütlere ve standartlara uygun yargılarda bulunma	
5.1. Kontrol etme	Örneğin; bir bilim insanının ulaştığı sonuçların, gözlemlenen verilerden yola çıkıp çıkmadığını belirleme
5.2. Eleştirme	Örneğin; belirli bir sorunu çözmenin en iyi yolunun iki yöntemden hangisi olduğuna karar verin
6. YARATMA: Öğeleri tutarlı veya işlevsel bir bütün oluşturacak şekilde bir araya getirme, öğeleri yeni bir yapıya göre düzenleme	
6.1. Oluşturma	Örneğin; gözlemlenen bir olguyu açıklamak için hipotezler üretme
6.2. Planlama	Örneğin; tarihsel bir konu hakkında araştırma makalesi planlama
6.3. Üretme	Örneğin; belirli türler için, belirli amaçlar doğrultusunda yaşam alanları oluşturma

YBT ve farklılaştırılmış öğretim, öğrencilerin bilişsel düzeylerine göre öğrenme sürecinin yapılandırılması noktasında örtüşmektedir. Farklılaştırılmış öğretim, öğrencilerin hazırbulunuşluk, ilgi ve öğrenme profillerine göre öğrenme sürecinin uyarlanmasını esas almakta (Tomlinson, 2001; Tomlinson, 2014) ve bu doğrultuda öğretim içerik, süreç ve ürün boyutlarında farklılaştırılmaktadır. Bu kapsamda "destekleme" uygulamaları, öğrencilerin temel bilgi ve kavrama düzeylerinde öğrenmelerini güçlendirmeye odaklanırken; "zenginleştirme" uygulamaları analiz, değerlendirme ve yaratma gibi üst düzey bilişsel süreçleri geliştirmeyi amaçlamaktadır. YBT ise bilişsel süreçleri hatırlama, anlama, uygulama, çözümleme, değerlendirme ve yaratma basamakları şeklinde hiyerarşik olarak sınıflandırarak öğrenme çıktılarının sistematik biçimde analiz edilmesine olanak tanımaktadır (Anderson vd., 2001). Bu yönüyle YBT, farklılaştırma uygulamalarının hangi bilişsel düzeylere hitap ettiğini belirlemede işlevsel bir araç olarak değerlendirilebilir. Nitekim literatürde, farklılaştırılmış öğretim uygulamalarının öğrencilerin bilişsel düzeylerine uygun biçimde düzenlenmesi gerektiği ve bu sürecin taksonomik yapılar aracılığıyla analiz edilebileceği vurgulanmaktadır (Tomlinson, 2014; Heacox, 2012; Hall, Strangman ve Meyer, 2003). Bu bağlamda, öğretim programında ve ders kitabında yer alan destekleme ve zenginleştirme uygulamalarının YBT'nin alt ve üst düzey bilişsel basamaklarıyla ilişkilendirilerek incelenmesinin literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Bu araştırmada TYMM Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda yer alan farklılaştırma uygulamalarının taksonomik açıdan incelenmesi ve bu uygulamalara ders kitabında yer verilme durumunun belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda öğretim programında 5. sınıf düzeyindeki öğrenme alanlarında "farklılaştırma" başlığı altında yer alan "zenginleştirme" ve "destekleme" bölümlerindeki ifadeler YBT'nin bilişsel süreç boyutu bağlamında incelenmiştir. Ayrıca farklılaştırma uygulamalarına 5. sınıf ders kitabında yer verilme durumu da araştırma kapsamında belirlenmiştir. Araştırmanın 5. sınıf düzeyi ile sınırlandırılmasının nedeni; 2024-2025 eğitim öğretim yılında TYMM Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nın kademeli geçişle uygulanmakta olmasıdır. Araştırmanın amacı doğrultusunda belirlenen alt problemler şunlardır:

5. sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ve ders kitabında;

1. "Birlikte Yaşamak" öğrenme alanında farklılaştırma uygulamalarına nasıl yer verilmiştir?
2. "Evimiz Dünya" öğrenme alanında farklılaştırma uygulamalarına nasıl yer verilmiştir?

3. "Ortak Mirasımız" öğrenme alanında farklılaştırma uygulamalarına nasıl yer verilmiştir?
4. "Yaşayan Demokrasimiz" öğrenme alanında farklılaştırma uygulamalarına nasıl yer verilmiştir?
5. "Hayatımızdaki Ekonomi" öğrenme alanında farklılaştırma uygulamalarına nasıl yer verilmiştir?
6. "Teknoloji ve Sosyal Bilimler" öğrenme alanında farklılaştırma uygulamalarına nasıl yer verilmiştir?

YÖNTEM

Bu araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi kullanılmıştır. Yıldırım ve Şimşek'e (2016) göre doküman incelemesi, hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini ifade etmektedir. Doküman incelemesi, basılı olan, elektronik materyalleri incelemek veya değerlendirmek için kullanılan sistemli bir işlemdir (Bowen, 2009).

Veri Kaynağı ve Verilerin Toplanması

Araştırmanın veri kaynakları olan dokümanlar TYMM Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı (MEB, 2024b) ve Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitabı'dır (MEB, 2024c). Söz konusu dokümanların incelenmesinde Yıldırım ve Şimşek (2016) tarafından belirtilen işlemler (dokümanlara ulaşma, orijinalliği kontrol etme, dokümanları anlama, veriyi analiz etme ve veriyi kullanma) sırasıyla uygulanmıştır. Bu doğrultuda ilk olarak dokümanlara ulaşma basamağında Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı resmi internet sayfasından TYMM Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'na ve Eğitim Bilişim Ağı (EBA) internet sayfasından iki cilt halinde yayımlanmış olan Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitabına ulaşılmıştır. Dokümanları anlama basamağında öğretim programı ve ders kitabı araştırmada belirlenen alt problemler çerçevesinde incelenmiştir. Bu aşamada öğrenme alanları kapsamında yer alan zenginleştirme ve destekleme uygulamaları dikkatlice okunarak aynı bölüm içinde aynı anlama gelen ifadelerin sadeleştirilmesi, birleştirilmesi tercih edilmiş, ardından bu ifadeler alt problemler doğrultusunda tablolaştırılmıştır.

Verilerin Analizi

Araştırmada elde edilen veriler betimsel analiz ile çözümlenmiştir. Betimsel analizde amaç, elde edilen bulguları düzenlemek, yorumlamak ve okuyucuya sunmaktır. Bu amaçla elde edilen veriler önce sistematik ve açık biçimde betimlenir. Daha sonra yapılan betimlemeler açıklanır, yorumlanır, neden-sonuç ilişkileri irdelenir ve birtakım sonuçlara ulaşılır (Yıldırım & Şimşek, 2016, s. 239). Bu aşamada Yıldırım ve Şimşek (2016) tarafından belirtilen basamaklar izlenerek veriyi analiz etme sürecine geçilmiştir. Bir önceki basamakta öğrenme alanları kapsamında yer alan zenginleştirme ve destekleme uygulamalarına ilişkin ifadeler ve YBT'nin bilişsel süreç boyut basamaklarını içeren bir belirtke tablosu oluşturulmuştur. Bu aşamada Tablo 1'de sunulan YBT'nin bilişsel süreç sınıfları analiz birimi olarak kullanılmış, öğretim programında önerilen farklılaştırma uygulamaları ve ders kitabında yer verilen etkinliklerin yönergeleri bu sınıflandırmada yer alan süreç ifadelerine ve alt basamaklarına göre analiz edilmiştir. Zenginleştirme ve destekleme uygulamalarına ilişkin ifadelerin taksonominin hangi alanıyla eşleştiği tespit edilerek belirtke tablosunda işaretlenmiştir. Daha sonra ders kitabında öğrenme alanları kapsamında yer alan etkinlikler incelenmiştir. Ders kitabında konu içerikleri "Düşünelim", "Keşfedelim", "Öğrenelim", "Uygulayalım", "Değerlendirelim" başlıkları altında sunulmaktadır. Araştırma kapsamında bireysel ve grup etkinlikleri ile konuya giriş yapılan "Keşfedelim", hedeflenen becerilerin uygulanmasına yönelik etkinliklerin ve performans görevlerinin yer aldığı "Uygulayalım" ve becerilerin pekiştirilmesine yönelik değerlendirme soruları ve etkinliklerinin yer aldığı "Değerlendirelim" başlıkları kapsamında yer alan etkinlikler incelenmiştir. Etkinliklerin hangi farklılaştırma uygulamasıyla ve YBT'nin hangi basamağıyla ilgili olduğu sayfa numaralarıyla birlikte açıklanmıştır. Ders kitabından ilgili sayfalara ait

görseller örnek olarak sunulmuştur. Son olarak veriyi kullanma basamağında, araştırmada elde edilen veriler yorumlanarak raporlaştırılmıştır.

Geçerlik ve Güvenlik

Bu araştırmada geçerlik ve güvenirliğini sağlamak için izlenen adımlar şunlardır: Araştırmada kullanılan veri kaynaklarına kurumların resmi internet sitelerinden ulaşılarak orijinallikleri tespit edilmiştir. Uzmanlar tarafından yazılan ders kitapları, köşe yazıları, kurumsal dokümanlar veya kurum yıllık raporlarının kullanıldığı nitel araştırmaların geçerliği ve güvenirliği artmaktadır (Saldana, 2011). Nitel araştırmalarda geçerliği ve güvenirliği arttırmak için araştırmanın her bir aşamasında izlenen yol detaylı olarak tanımlanmaktadır. Bu tanımlama özellikle veri kaynağının kullanılması ve tutarlılığın incelenmesi, sonuçların güvenirliğine ilişkin bilgi vermektedir (Büyüköztürk vd., 2014). Elde edilen veriler araştırmacılar tarafından eş zamanlı olarak analiz edilmiş, görüş birliği ve görüş ayrılığı olan hususlar belirlenerek, Miles ve Huberman (1994) tarafından önerilen formül ile güvenirlik hesaplaması yapılmıştır [Güvenirlik = Görüş Birliği / (Görüş Birliği + Görüş Ayrılığı)]. Buna göre kodlamaların güvenirliği %90 olarak hesaplanmış, bu sonuç araştırma için güvenilir kabul edilmiştir.

Araştırma Etiği

Bu araştırmanın planlanmasından, uygulanmasına, verilerin toplanmasından verilerin analizine kadar olan tüm süreçte "Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi" kapsamında uyulması belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergenin ikinci bölümü olan "Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler" başlığı altında belirtilen eylemlerden hiçbiri gerçekleştirilmemiştir.

Bu çalışmanın yazım sürecinde bilimsel, etik ve alıntı kurallarına uyulmuş; toplanan veriler üzerinde herhangi bir tahrifat yapılmamış ve bu çalışma herhangi başka bir akademik yayın ortamına değerlendirme için gönderilmemiştir.

Etik kurul izin bilgileri

Çalışma sistematik doküman inceleme çalışması olduğu için Etik Kurul İzni alınmasını gerektiren çalışmalar grubunda yer almamaktadır. Bu nedenle Etik Kurul İzni beyan edilmemiştir.

BULGULAR

Bu bölümde araştırmanın alt problemleri doğrultusunda elde edilen verilere dayalı bulgulara yer verilmiştir. Bulguların sunumunda öncelikle belirtke tablosuna, ardından dağılım tablosuna yer verilmiş, ders kitabından elde edilen bulgular sayfa numaraları belirtilerek sunulmuştur. Ders kitabından elde edilen tüm bulguların görsellerine yer vermek mümkün olmadığından her öğrenme alanından zenginleştirme ve destekleme uygulaması için birer adet örnek görsel sunulmuştur.

Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda ve Ders Kitabında "Birlikte Yaşamak" Öğrenme Alanında Farklılaştırma Uygulamalarına Yer Verilme Durumu

Sosyal bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda "Birlikte Yaşamak'' öğrenme alanında farklılaştırma uygulamalarına yer verilme durumuna ilişkin bulgular Tablo 2 ve Tablo 3'te sunulmuştur. Ayrıca ders kitabında bu öğrenme alanı kapsamında yer alan etkinliklerin hangi farklılaştırma uygulamasıyla ve YBT'nin hangi basamağıyla ilgili olduğu sayfa numaralarıyla birlikte açıklanmıştır.

Tablo 2
YBT Basamaklarına Göre "Birlikte Yaşamak" Öğrenme Alanı Farklılaştırma Uygulamaları

	Farklılaştırma Uygulamaları	YBT Basamakları					
		Hatırlama	Anlama	Uygulama	Analiz	Değerlendirme	Yaratma
Zenginleştirme	*Öğrencilerden farklı ülkelerdeki akranlarının yakın çevrede, okulda ve sınıfta dâhil olduğu gruplar ve bu gruplardaki rollerine ilişkin bilgi toplanması istenebilir.			X			
	*Kendi dâhil olduğu gruplar ve rolleri, diğer ülkelerdeki grup ve roller ile karşılaştırabilir.		X				
	*Elde edilen bilgilerden yola çıkılarak dâhil olmak istenen özgün bir grup fikri oluşturulabilir.						X
	*Merak edilen bir ülkenin kültürel özelliklerine yönelik yapılacak araştırma sonucunda ulaşılan görsellerle bir kolaj çalışması hazırlanabilir.			X			
	*Toplumsal birliği sürdürmek amacıyla yardımlaşma ve dayanışmaya yönelik bir öneri uygulanmak üzere ilgili kurum, kuruluş veya STK'ye sunulabilir.						X
Destekleme	*Öğrencilerden dâhil olunan gruplar ve bu gruplardaki rollerin listelenmesi istenebilir.	X					
	*Görseller ya da yazılı ifadelerden yola çıkılarak grup ve rol kavramlarının eşleştirilmesi istenebilir.		X				
	*Kısa cevaplı sorular veya eşleştirme kartları aracılığıyla rollerinin ve sorumluluklarının bulunması sağlanabilir.	X					
	*Öğrencilerden dâhil oldukları gruplarda kendilerine verilen rollere ilişkin canlandırmalar yapmaları istenebilir.			X			
	*Günlük yaşamda karşılaşılan farklı kültürel ögelere örnekler verilebilir.	X					
	*Görseller üzerinden kültürel ögelerin sınıflandırılması istenebilir.				X		
	*STK'lerin çalışma alanlarını bulmaya yönelik görsel eşleştirme etkinlikleri yapılabilir.	X					

Tablo 2 incelendiğinde "Birlikte Yaşamak" öğrenme alanında yer alan farklılaştırma uygulamalarında zenginleştirme kapsamında bilgi toplama, karşılaştırma, fikir oluşturma, kolaj ve okul sergisi hazırlama önerilerine; destekleme kapsamında ise listeleme, eşleştirme, canlandırma, sınıflandırma önerilerine yer verildiği görülmektedir. Farklılaştırma uygulamalarının YBT basamaklarına göre dağılımına ilişkin sayısal veriler Tablo 3'te yer almaktadır.

Tablo 3
"Birlikte Yaşamak" Öğrenme Alanı Farklılaştırma Uygulamalarının YBT Basamaklarına Göre Dağılımı

	YBT Basamakları						
	Hatırlama	Anlama	Uygulama	Analiz	Değerlendirme	Yaratma	Toplam
Zenginleştirme	-	1	2	-	-	2	5
Destekleme	4	1	1	1	-	-	7

Tablo 3 incelendiğinde "Birlikte Yaşamak" öğrenme alanında zenginleştirme kapsamında YBT'nin uygulama basamağına yönelik 2, yaratma basamağına yönelik 2, anlama basamağına yönelik 1 uygulamaya yer verildiği; destekleme kapsamında ise hatırlama basamağına yönelik 4, anlama, uygulama ve analiz basamaklarına yönelik birer uygulamaya yer verildiği görülmektedir.

Araştırma kapsamında bu uygulamaların ders kitabında yer alma durumu da belirlenmiştir. Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitabı (1) "Birey ve Toplum" öğrenme alanında destekleme ve zenginleştirme uygulamaları kapsamında tespit edilen bulgular şöyledir:

S.18-19'da "Rol Kartları" etkinliği görülmektedir. Etkinliğin s.18'de görülen "Uygulayalım" kısmı, öğrenme alanında destekleme başlığında yer alan "Öğrencilerden dâhil oldukları gruplarda kendilerine verilen rollere ilişkin canlandırmalar yapmaları istenebilir." uygulaması ile örtüşmekte ve YBT'nin uygulama basamağına yöneliktir. Etkinliğin s.18'de görülen "Değerlendirelim" kısmı ise öğretim programının destekleme başlığında yer alan "Görseller ya da yazılı ifadelerden yola çıkılarak grup ve rol kavramlarının eşleştirilmesi istenebilir." ve "Kısa cevaplı sorular veya eşleştirme kartları aracılığıyla rollerinin ve sorumluluklarının bulunması sağlanabilir." uygulamaları ile örtüşmekte ve sözlü, yazılı ya da grafik şeklindeki mesajlardan anlam çıkarmayı gerektirmesi nedeniyle YBT'nin anlama basamağına yönelik olduğu görülmektedir.

S.21'de yer alan "Keşfedelim" etkinliğinde öğrencinin farklı kültürel özelliklere ilişkin ifadeleri cevaplamaları, son kısımda da öğrenciden bildiği ve oynadığı çocuk oyunlarının isimlerini yazmaları istenmiştir. Etkinlik bu bakımdan YBT'nin hatırlama basamağına yöneliktir ve öğrenme alanında destekleme başlığında yer alan "Günlük yaşamda karşılaşılan farklı kültürel ögelere örnekler verilebilir." uygulaması ile uyum sağlamaktadır.

S.26'da yer alan etkinlikte öğrencilerin verilen video, görseller ve konuşma metinlerine göre kültürel özellikleri sınıflandırmaları istenmiştir. Sınıflandırma tablosu sayfada boş olarak verilmiştir. Etkinlik, ayrıştırma ve organize etme süreçlerini içermesi bakımından YBT'nin analiz basamağına yöneliktir ve öğrenme alanında destekleme başlığında yer alan "Görseller üzerinden kültürel ögelerin sınıflandırılması istenebilir." uygulaması ile uyum sağlamaktadır.

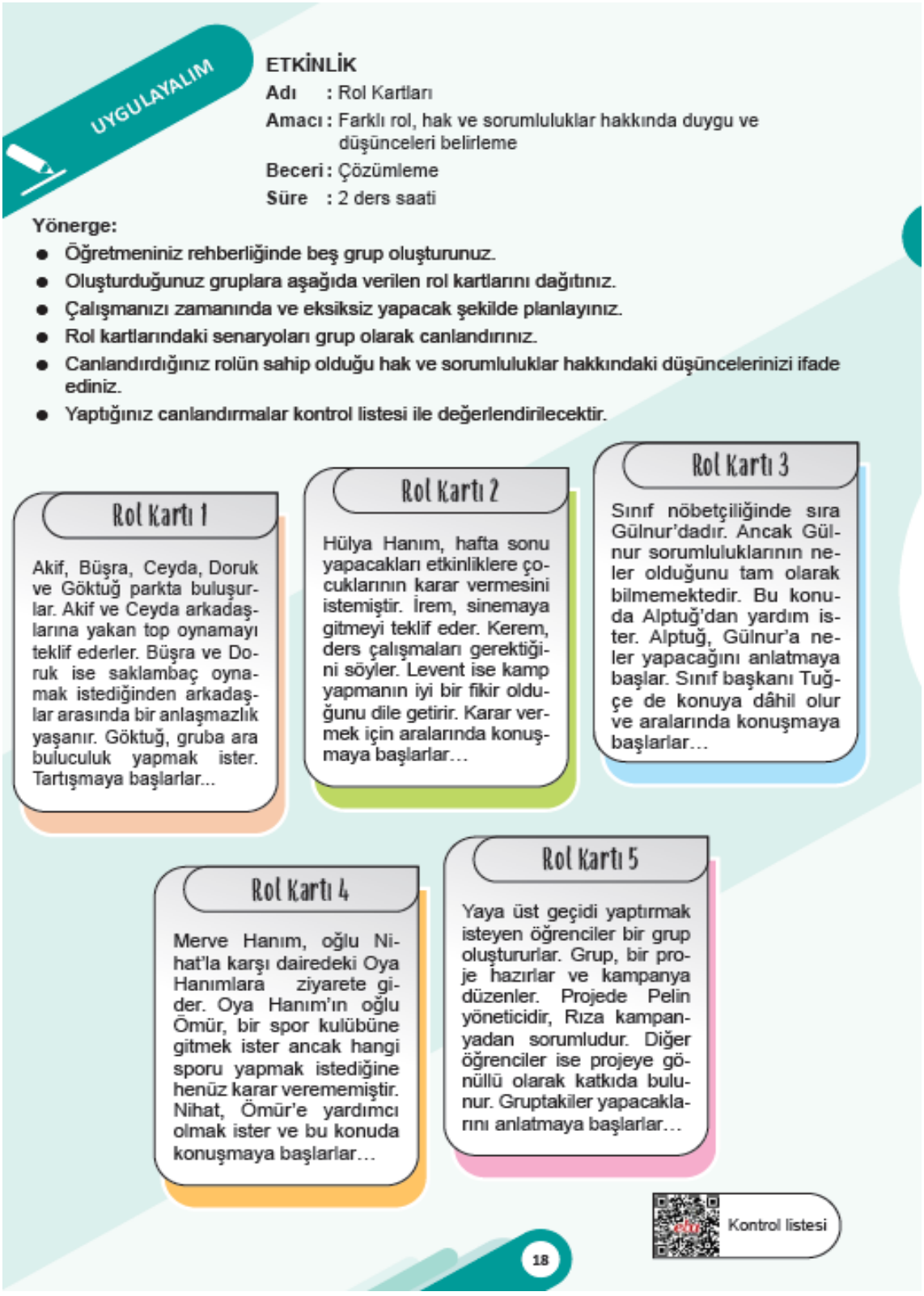
S.30-31'de yer alan "Uygulayalım" başlıklı etkinlikte öğrencilerin bir el kuklası hazırlayarak verilen senaryoları canlandırmaları ve etkinlik sonunda kültürel özelliklere saygı duymanın birlikte yaşama üzerine etkisine yönelik soruları cevaplamaları istenmiştir. Etkinlik bu bakımdan YBT'nin uygulama basamağına yöneliktir ve öğrenme alanında destekleme başlığında yer alan "Öğrencilerden dâhil oldukları gruplarda kendilerine verilen rollere ilişkin canlandırmalar yapmaları istenebilir." uygulaması ile uyum sağlamaktadır.

S.37'de öğrencilerin sosyal sorumluluk projesine yönelik fikirlerini verilen tabloya yazmaları istenmiştir. S.41'de "Uygulayalım" başlığında verilen performans görevinde ise öğrencilerin sosyal sorumluluk proje fikirleri üretmeleri için bir yönerge verilmiştir. Etkinlik, belirli bir durumda bir prosedürü uygulama süreci içermesi bakımından YBT'nin yaratma basamağına yöneliktir ve öğrenme alanında zenginleştirme başlığında yer alan "Toplumsal birliği sürdürmek amacıyla yardımlaşma ve dayanışmaya yönelik bir öneri uygulanmak üzere ilgili kurum, kuruluş veya STK'ye sunulabilir." uygulaması ile uyum sağlamaktadır.

Ders kitabında zenginleştirme ve destekleme uygulamalarına uygun olduğu belirlenen sayfalardan örneklere Görsel 1 ve Görsel 2'de yer verilmiştir.

Görsel 1

Sosyal Bilgiler 5.Sınıf Ders Kitabında Destekleme Uygulaması Örneği, (s.18)

Görsel 2

Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitabı'nda Zenginleştirme Uygulaması Örneği, (s.37)

T.C. MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI — TÜRKİYE YÜZYILI | 100

T.C. Millî Eğitim Bakanlığı, depremin ilk gününden itibaren depremzedelerin yanında yer aldı. Okullar, pansiyonlar, öğretmenevleri ve uygulama otelleri vatandaşlarımızın barınma ihtiyacını karşılamak için hizmete açıldı. Bakanlığımızın arama kurtarma birimi olan MEB AKUB ekibinde görevli öğretmenler, arama kurtarma çalışmalarına destek verdi. Meslek liseleri, halk eğitim merkezleri ve olgunlaşma enstitülerimizde çadır, uyku tulumu ve battaniye üretilerek bölgeye ulaştırıldı. Ayrıca meslek liselerinde üretilen soba, yatak, atkı ve bereler vatandaşlarımıza ulaştırılmak üzere bölgeye sevk edildi.

(Genel ağdan alınmıştır.)

T.C. Millî Eğitim Bakanlığının genel ağ sitesindeki açıklamalardan deprem bölgesine yönelik bakanlığın yaptığı çalışmaları öğrendik. Biz de deprem bölgesine nasıl bir sosyal sorumluluk projesi yapabileceğimize yönelik fikir yürütmeye başladık.

Sosyal sorumluk projesine yönelik fikirlerinizi örnekteki gibi tabloya yazınız. Fikirlerinizin güçlü ve zayıf yönlerini belirleyiniz.

Sosyal Sorumluluk Proje Fikirleri

Okullara Yönelik	Çocuklara Yönelik	Yaşlılara Yönelik
Fikir: Deprem bölgesindeki bir okulun öğrencilerinin ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik olsun.	**Fikir:**	**Fikir:** .....
Güçlü Yönü: İhtiyaç fazlası giysiler ve kırtasiye ürünlerine sahip olmamız	**Güçlü Yönü:**	**Güçlü Yönü:** .....
Zayıf Yönü: Okul öğrencilerinin tümüne yetecek kadar eşyamızın olmaması	**Zayıf Yönü:**	**Zayıf Yönü:** .....

Grup üyelerinden üretilen fikirlerin zayıf yönlerini güçlendirmek için alternatif çözüm önerileri geliştirmelerini istedim. Bu önerileri anektod kaydı yöntemi ile değerlendirdik. Değerlendirme sonucunda sınıf olarak deprem bölgesindeki bir okula yönelik "El Ele, Gönül Gönüle" adlı sosyal sorumluluk projesi yapmaya karar verdik.

Anektod kaydı

37

Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda ve Ders Kitabında "Evimiz Dünya" Öğrenme Alanında Farklılaştırma Uygulamalarına Yer Verilme Durumu

Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda "Evimiz Dünya" öğrenme alanında farklılaştırma uygulamalarına yer verilme durumuna ilişkin bulgular Tablo 4 ve Tablo 5'te sunulmuştur. Ayrıca ders kitabında bu öğrenme alanı kapsamında yer alan etkinliklerin hangi farklılaştırma uygulamasıyla ve YBT'nin hangi basamağıyla ilgili olduğu sayfa numaralarıyla birlikte açıklanmıştır.

Tablo 4

YBT Basamaklarına Göre "Evimiz Dünya" Öğrenme Alanı Farklılaştırma Uygulamaları

	Farklılaştırma Uygulamaları	YBT Basamakları					
		Hatırlama	Anlama	Uygulama	Analiz	Değerlendirme	Yaratma
Zenginleştirme	*Öğrencilerden yaşadıkları ilden farklı bir ilin göreceli konum özelliklerini yazılı ve görsel kaynaklarla incelemeleri istenir. Ayrıca öğrenciler öğretmen rehberliğinde dijital kaynakları da inceleyebilir.		X				
	*Öğrenciler tarafından bu iki ilin benzer ve farklı özelliklerine dair yazılı, görsel veya dijital bir ürün oluşturulabilir.						X
	*Mevcut verilerden yola çıkılarak yaşadıkları ilde gelecekte doğal ve beşerî çevrede meydana gelebilecek değişimlerle ilgili öğrenciler tarafından öngörülere dayalı bir rapor oluşturulabilir.					X	
	*Öğrencilerden yaşadıkları ilde afetlerle ilgili faaliyetler gösteren resmî kurum ve sivil toplum kuruluşlarının çalışmalarını araştırmaları istenebilir. Araştırmalardan elde edilen bilgiler resim, afiş ya da poster olarak sunulabilir.			X			
	*Öğrencilerden kara sınırımız olan komşu devletlerden birini seçerek bu ülkeye dair merak ettiklerini araştırmaları ve araştırma sonuçlarına ilişkin yazılı ya da görsel bir ürün oluşturmaları istenebilir.			X			
Destekleme	*Öğrencilerden yaşadıkları il sınırına komşu olan illeri sıralamaları istenebilir.	X					
	*Öğrencilerden yaşadıkları ilin eski ve yeni fotoğraflarını doğal ve beşerî çevrede meydana gelen benzerlik ve farklılıklar açısından karşılaştırmaları istenebilir.		X				
	*Öğrencilerden yaşadıkları ili etkileyebilecek afetlerle ilgili bilgilerini yazılı veya sözlü olarak paylaşmaları istenebilir.		X				
	*Öğrencilerden Dilsiz Komşu Ülkeler Haritası üzerinde kara sınırımız olan komşu devletleri farklı renkte boyamaları ve bu devletlerin isimlerini harita üzerine yazmaları istenebilir.	X					

Tablo 4 incelendiğinde "Evimiz Dünya" öğrenme alanında yer alan farklılaştırma uygulamalarında zenginleştirme kapsamında kaynak inceleme, dijital ürün ve rapor oluşturma, ulaşılan bilgileri farklı şekiller de sunma önerilerine; destekleme kapsamında ise sıralama, karşılaştırma, bilgileri paylaşma, harita üzerinde çalışma önerilerine yer verildiği görülmektedir.

Farklılaştırma uygulamalarının YBT basamaklarına göre dağılımına ilişkin sayısal veriler Tablo 5'te yer almaktadır.

Tablo 5
"Evimiz Dünya" Öğrenme Alanı Farklılaştırma Uygulamalarının YBT Basamaklarına Göre Dağılımı

	YBT Basamakları						
	Hatırlama	Anlama	Uygulama	Analiz	Değerlendirme	Yaratma	Toplam
Zenginleştirme	-	1	2	-	1	1	5
Destekleme	2	2	-	-	-	-	4

Tablo 5 incelendiğinde "Evimiz Dünya" öğrenme alanında zenginleştirme kapsamında YBT'nin uygulama basamağına yönelik 2, yaratma, değerlendirme ve anlama basamağına yönelik birer uygulamaya yer verildiği; destekleme kapsamında ise hatırlama basamağına yönelik 2, anlama basamağına yönelik 2 uygulamaya yer verildiği görülmektedir.

Araştırma kapsamında bu uygulamaların ders kitabında yer alma durumu da belirlenmiştir. Sosyal Bilgiler 5.Sınıf Ders Kitabı (1) "Evimiz Dünya" öğrenme alanında destekleme ve zenginleştirme uygulamaları kapsamında tespit edilen bulgular şöyledir:

S.53'te öğrencilerden yaşadıkları ili haritada bulup boyamaları ve komşu illeri tespit etmeleri istenmiştir. Etkinlik, uzun süreli bellekten bilgiyi geri çağırma gerektirmesi nedeniyle YBT'nin hatırlama basamağına yöneliktir ve öğrenme alanında destekleme başlığında yer alan "Öğrencilerden yaşadıkları il sınırına komşu olan illeri sıralamaları istenebilir." uygulaması ile uyum sağlamaktadır.

S.61'de öğrencilerin yaşadıkları ile ait eski ve yeni fotoğrafları bularak verilen alana yapıştırmaları ve geçmişten günümüze yaşanan değişimin nedenlerini belirlemeleri istenmiştir. Etkinlik, yorumlama, örnekleme ve sonuç çıkarma süreçlerini içermesi bakımından YBT'nin anlama basamağına yöneliktir ve öğrenme alanında destekleme başlığında yer alan "Öğrencilerden yaşadıkları ilin eski ve yeni fotoğraflarını doğal ve beşerî çevrede meydana gelen benzerlik ve farklılıklar açısından karşılaştırmaları istenebilir." uygulaması ile uyum sağlamaktadır.

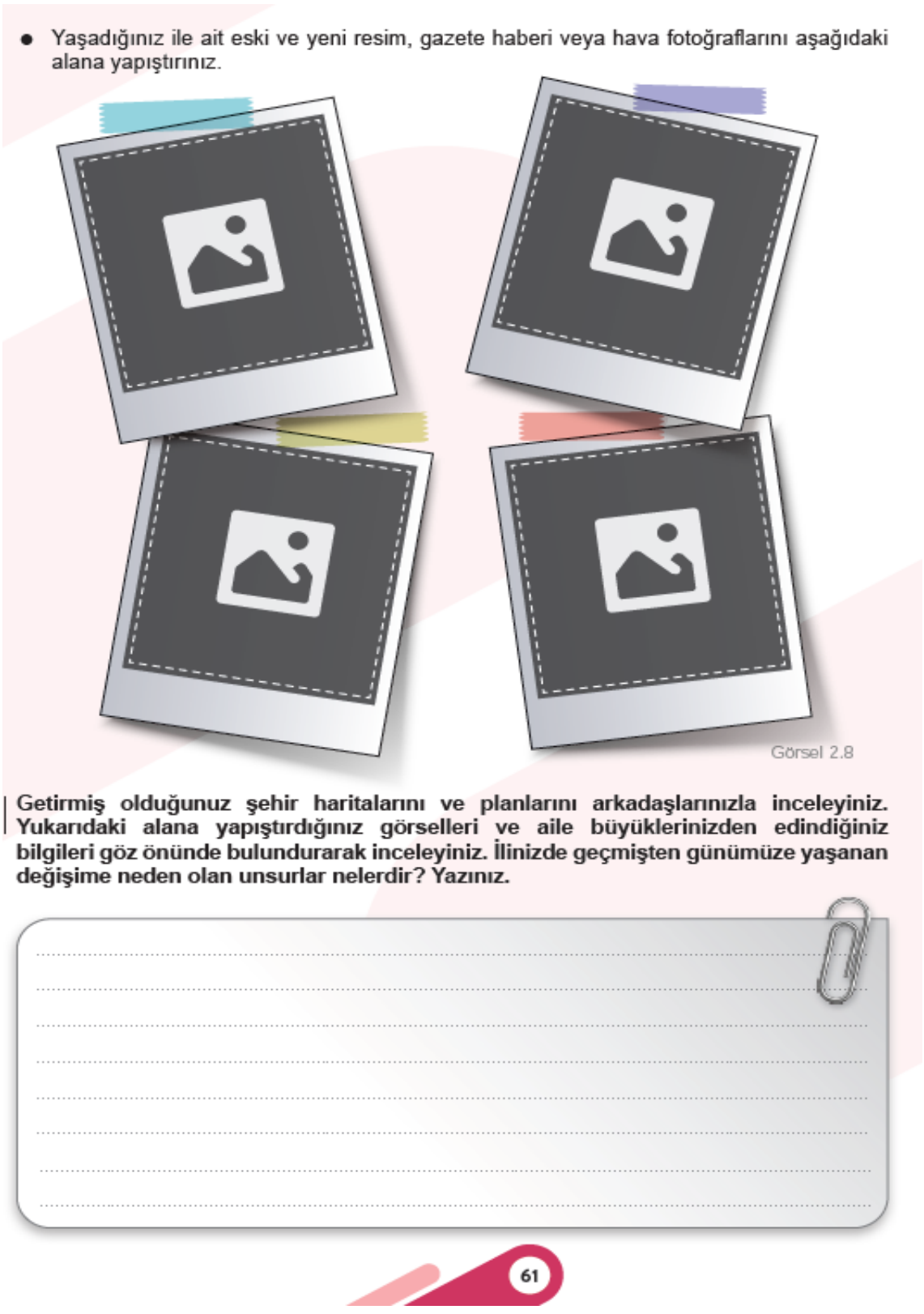
S.80'de yer alan performans görevinde öğrencilerin yaşadıkları ilde meydana gelebilecek afetlerin etkilerini azaltmaya yönelik bir grup çalışması görevi verilmiştir. Etkinlik bu bakımdan YBT'nin uygulama basamağına yöneliktir ve öğrenme alanında zenginleştirme başlığında yer alan "Öğrencilerden yaşadıkları ilde afetlerle ilgili faaliyetler gösteren resmî kurum ve sivil toplum kuruluşlarının çalışmalarını araştırmaları istenebilir." ve "Araştırmalardan elde edilen bilgiler resim, afiş ya da poster olarak sunulabilir." uygulamaları ile uyum sağlamaktadır.

S.89'da yer alan performans görevinde öğrencilerin ülkemize komşu devletlerle ilgili kaynaklardan bilgi toplamaları, bilgileri kaydetmeleri ve sunmaları istenmiştir. Etkinlik, belirli bir durumda bir prosedürü uygulama süreci içermesi bakımından YBT'nin uygulama basamağına yöneliktir ve öğrenme alanında zenginleştirme başlığında yer alan "Öğrencilerden kara sınırımız olan komşu devletlerden birini seçerek bu ülkeye dair merak ettiklerini araştırmaları ve araştırma sonuçlarına ilişkin yazılı ya da görsel bir ürün oluşturmaları istenebilir." uygulaması ile uyum sağlamaktadır.

Ders kitabında zenginleştirme ve destekleme uygulamalarına uygun olduğu belirlenen sayfalardan örneklere Görsel 3 ve Görsel 4'te yer verilmiştir.

Görsel 3

Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitabı'nda Destekleme Uygulaması Örneği (s. 53)

Görsel 4

Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitabı'nda Zenginleştirme Uygulaması Örneği (s. 80)

Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda ve Ders Kitabında "Ortak Mirasımız" Öğrenme Alanında Farklılaştırma Uygulamalarına Yer Verilme Durumu

Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda "Ortak Mirasımız" öğrenme alanında farklılaştırma uygulamalarına yer verilme durumuna ilişkin bulgular Tablo 6 ve Tablo 7'de sunulmuştur. Ayrıca ders kitabında bu öğrenme alanı kapsamında yer alan etkinliklerin hangi farklılaştırma uygulamasıyla ve YBT'nin hangi basamağıyla ilgili olduğu sayfa numaralarıyla birlikte açıklanmıştır.

Tablo 6

YBT Basamaklarına Göre "Ortak Mirasımız" Öğrenme Alanı Farklılaştırma Uygulamaları

	Farklılaştırma Uygulamaları	YBT Basamakları					
		Hatırlama	Anlama	Uygulama	Analiz	Değerlendirme	Yaratma
Zenginleştirme	*Öğrencilerden Anadolu'daki ilk yerleşim yerlerine ait ören yeri, müze ve sanal müze gezileri yaparak elde ettikleri bilgi ve deneyimlerini sınıfta paylaşmaları istenebilir.			X			
	*Öğrencilerden "UNESCO Kültür Mirası Listesi'nde bulunan tarihî alanlara ilişkin "Anadolu Kültür Yolu Haritası" hazırlamaları istenebilir. Bu harita ile kronolojik bir yolculuk yapılarak her durak için küçük canlandırma, şiir yazma, gibi bir eser hazırlanabilir. Her durakta farklı bir yaratıcı çalışma da yapılabilir. Haritalar tasarlandıktan sonra kronolojik sıralama ile verilen bilgilerden bir "zaman çizelgesi" oluşturulabilir.						X
	*Öğrenciler tarafından ilk yerleşim yerlerinin yapı tiplerinden hareketle dönem mimarisine yönelik bir yapı modeli tasarlanabilir.						X
	*Ortak kültürel mirasın korunmasının önemine ilişkin kamu spotu çekilebilir.						X
Destekleme	*Öğrencilerden ortak kültürel mirasın korunmasının önemine dair duygu ve düşüncelerini yansıtan bir metin oluşturmaları istenebilir.		X				
	*Anadolu'daki ilk yerleşim yerlerinden birinde yaşadığı hayal edilen bir ailenin hayatını yansıtacak bir resim çizmeleri istenebilir.	X					
	*Mezopotamya ve Anadolu medeniyetlerinin ortak kültürel mirasa katkı sağlayan özellikleriyle ilgili kart eşleştirme oyunları oynanabilir.		X				

Tablo 6 incelendiğinde "Ortak Mirasımız" öğrenme alanında yer alan farklılaştırma uygulamalarında zenginleştirme kapsamında araştırma, ürün oluşturma, tasarım, dijital içerik hazırlama; destekleme kapsamında ise metin oluşturma, resim çizme ve kart eşleştirme önerilerine yer verildiği görülmektedir. Farklılaştırma uygulamalarının YBT basamaklarına göre dağılımına ilişkin sayısal veriler Tablo 7'de yer almaktadır.

Tablo 7
"Ortak Mirasımız" Öğrenme Alanı Farklılaştırma Uygulamalarının YBT Basamaklarına Göre Dağılımı

	YBT Basamakları						
	Hatırlama	Anlama	Uygulama	Analiz	Değerlendirme	Yaratma	Toplam
Zenginleştirme	-	-	1	-	-	3	4
Destekleme	1	2	-	-	-	-	3

Tablo 7 incelendiğinde "Ortak Mirasımız" öğrenme alanında zenginleştirme kapsamında YBT'nin uygulama basamağına yönelik 1, yaratma basamağına yönelik 3 uygulamaya yer verildiği; destekleme kapsamında ise hatırlama basamağına yönelik 1, anlama basamağına yönelik 2 uygulamaya yer verildiği görülmektedir.

Araştırma kapsamında bu uygulamaların ders kitabında yer alma durumu da belirlenmiştir. Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitabı (1) "Ortak Mirasımız" öğrenme alanında destekleme ve zenginleştirme uygulamaları kapsamında tespit edilen bulgular şöyledir:

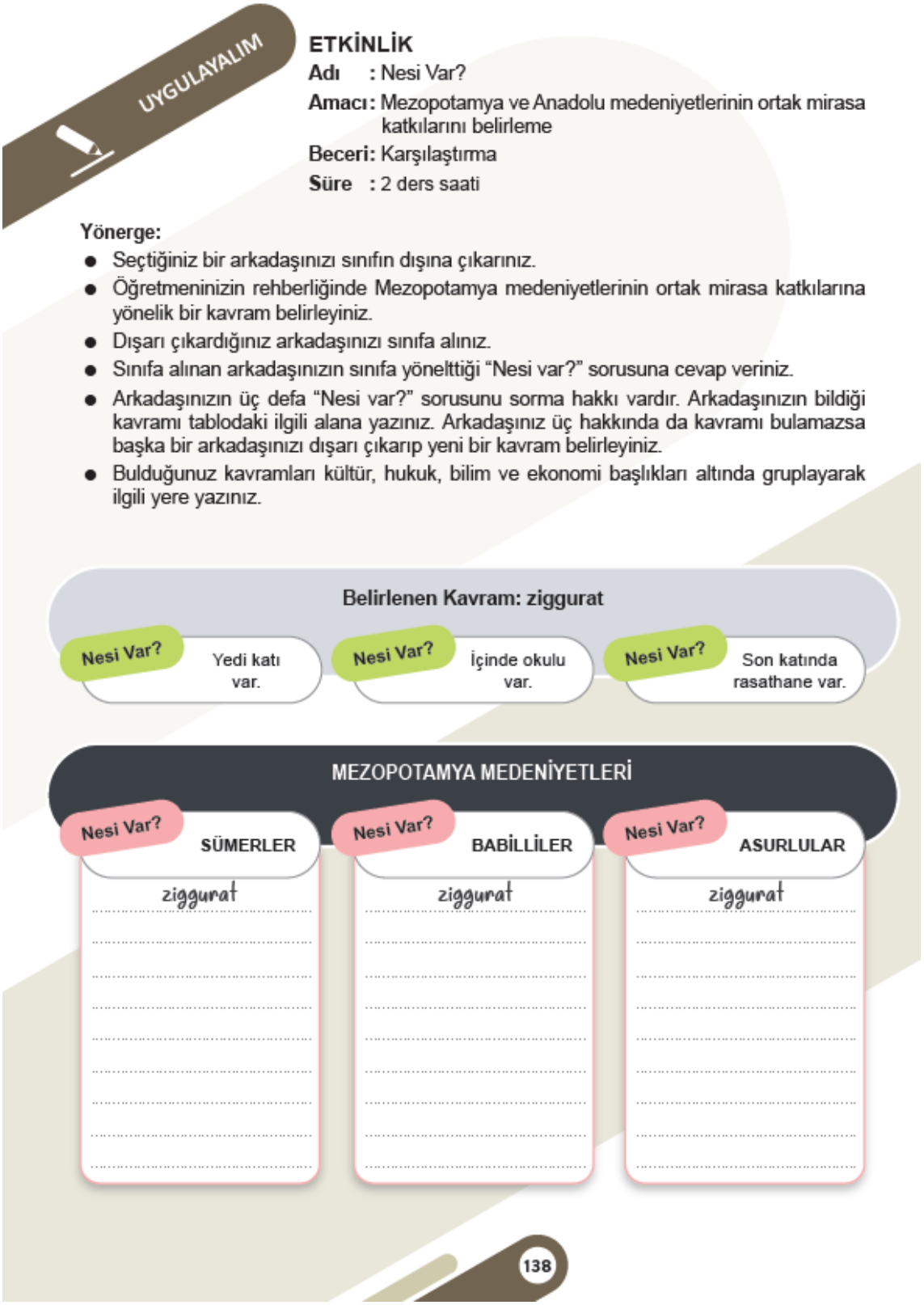
S.138-139'da "Nesi Var?" isimli etkinlik yer almaktadır. Mezopotamya ve Anadolu medeniyetlerinin ortak mirasa katkılarını belirlemeye yönelik etkinlikte öğrencilerin, medeniyetlere ait kavramları oyun yoluyla birbirlerine sorarak kavram kartları hazırlamaları amaçlanmıştır. Etkinlik sonunda her medeniyete ait bir bilgi kartı oluşması beklenmektedir. Etkinlik, öğretim mesajlarından anlam çıkarmayı gerektirmesi bakımından YBT'nin anlama basamağına yöneliktir ve öğrenme alanında destekleme başlığında yer alan "Mezopotamya ve Anadolu medeniyetlerinin ortak kültürel mirasa katkı sağlayan özellikleriyle ilgili kart eşleştirme oyunları oynanabilir" uygulaması ile uyum sağlamaktadır.

S.140-141'de "Beyin Eseri" etkinlik, önceki sayfada yer alan ve yukarıda açıklanan "Nesi Var" etkinliğinin devamı niteliğindedir. Bu etkinlikte öğrencilerden, önceki etkinlikte medeniyetlere ilişkin öğrendikleri hazırladıkları kavram kartlarını göz önünde bulundurarak Anadolu ve Mezopotamya uygarlıklarının ortak mirasa katkılarının benzerlik ve farklılıklarını fark etmeleri beklenmektedir. Bu etkinlik de aynı şekilde YBT'nin anlama basamağına yöneliktir ve öğrenme alanında destekleme başlığında yer alan "Mezopotamya ve Anadolu medeniyetlerinin ortak kültürel mirasa katkı sağlayan özellikleriyle ilgili kart eşleştirme oyunları oynanabilir" uygulaması ile uyum sağlamaktadır.

Bu öğrenme alanında programda önerilen ve Tablo 6'da belirtilen zenginleştirme uygulamalarına ilişkin etkinlik örneği tespit edilememiştir. Ders kitabında zenginleştirme uygulamalarına uygun olduğu belirlenen örnek Görsel 5'te yer almaktadır.

Görsel 5

Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitabı'nda Destekleme Uygulaması Örneği (s. 138)

Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda ve Ders Kitabında "Yaşayan Demokrasimiz" Öğrenme Alanında Farklılaştırma Uygulamalarına Yer Verilme Durumu

Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda "Yaşayan Demokrasimiz" öğrenme alanında farklılaştırma uygulamalarına yer verilme durumuna ilişkin bulgular Tablo 8 ve Tablo 9'da sunulmuştur. Ayrıca ders kitabında bu öğrenme alanı kapsamında yer alan etkinliklerin hangi farklılaştırma uygulamasıyla ve YBT'nin hangi basamağıyla ilgili olduğu sayfa numaralarıyla birlikte açıklanmıştır.

Tablo 8

YBT Basamaklarına Göre "Yaşayan Demokrasimiz" Öğrenme Alanı Farklılaştırma Uygulamaları

Farklılaştırma Uygulamaları		YBT Basamakları					
		Hatırlama	Anlama	Uygulama	Analiz	Değerlendirme	Yaratma
Zenginleştirme	*Evde, okulda, ülkede demokrasiye yönelik yaratıcı drama etkinlikleri yapılabilir. Cumhuriyet konulu şiir dinletisi düzenlenebilir. Cumhuriyet konulu resim, fotoğraf, afiş ve posterler hazırlanarak sergilenebilir.			X			
	*Öğrencilerden dijital uygulamalar kullanarak cumhuriyetin temel niteliklerinden biriyle ilgili bir ağ günlüğü yazısı hazırlamaları istenebilir, hazırlanan çalışmalar dijital uygulamalar aracılığıyla paylaşılarak bütün sınıfın katkıda bulunacağı hâle getirilebilir.		X				X
	*Aktif, pasif, duyarlı ve duyarsız vatandaş ile ilgili rol kartları, ben kimim, nesi var gibi eğitsel oyunlar oynanabilir. Dilek ve şikâyet kutusu tasarımları yapılabilir, oluşturulan kutular okulun belirli yerlerine konulabilir.			X			
	*Temel hak ve özgürlükler ile ilgili serbest kürsü etkinliği yapılabilir. Bu etkinlikte öğrenciler kendi seçtikleri bir hak veya sorumluluk ile ilgili yaptıkları araştırma sonuçlarını akranları ile paylaşır.				X		
	*Öğrencilerden düşünce ve ifade özgürlüğü, özel hayatın gizliliği, seçme ve seçilme hakkı, eğitim ve öğretim hakkı ve ödevi gibi toplumsal hayattaki haklarla ilgili kartlar oluşturmaları istenebilir. Kartlar kullanılarak oyunlar oynanabilir, doğaçlamalar yapılabilir. Bir ihtiyaç hâlinde veya sorun karşısında başvuru yapılabilecek bir kurumun tanıtım broşürü tasarımı yapılabilir, reklam filmi senaryosu yazmaları istenebilir.			X			
Destekleme	*Demokrasi ve cumhuriyet kavramları ile ilgili görseller kullanılarak akran desteği ile kolaj çalışması yapılabilir.			X			
	*Etkin vatandaşın devlete ve topluma karşı sorumlulukları ile ilgili görsel okuma ve eşleştirme etkinliklerinin yer aldığı çalışma yaprakları kullanılabilir.		X				
	*Temel hak ve sorumlulukların önemine ilişkin hikâyeler anlatılabilir, canlandırılabilir.			X			
	*İhtiyaç hâlinde veya sorunlar karşısında başvuru yapabileceği kurumlar hakkında hazırlanmış kart oyunları oynanabilir. Başvuru yapılabilecek kurumların genel ağ siteleri incelenebilir.		X				

Tablo 8 incelendiğinde "Yaşayan Demokrasimiz" öğrenme alanında yer alan farklılaştırma uygulamalarında zenginleştirme kapsamında ürün oluşturma, dijital içerik hazırlama, araştırma yapma ve sonuçlarını paylaşma önerilerine; destekleme kapsamında ise akran destekli çalışma, çalışma yaprağı, canlandırma, bilgi kartı oyunu, genel ağ incelemesi önerilerine yer verildiği görülmektedir. Farklılaştırma uygulamalarının YBT basamaklarına göre dağılımına ilişkin sayısal veriler Tablo 9'da yer almaktadır.

Tablo 9
"Yaşayan Demokrasimiz" Öğrenme Alanı Farklılaştırma Uygulamalarının YBT Basamaklarına Göre Dağılımı

	YBT Basamakları						
	Hatırlama	Anlama	Uygulama	Analiz	Değerlendirme	Yaratma	Toplam
Zenginleştirme	-	1	3	1	-	1	6
Destekleme	-	2	2	-	-	-	4

Tablo 9 incelendiğinde "Yaşayan Demokrasimiz" öğrenme alanında zenginleştirme kapsamında YBT'nin anlama basamağına yönelik 1, uygulama basamağına yönelik 3, yaratma basamağına yönelik 1 uygulamaya yer verildiği; destekleme kapsamında ise, anlama basamağına yönelik 2, uygulama basamağına yönelik 2 uygulamaya yer verildiği görülmektedir.

Araştırma kapsamında bu uygulamaların ders kitabında yer alma durumu da belirlenmiştir. Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitabı (2) "Yaşayan Demokrasimiz" öğrenme alanında destekleme ve zenginleştirme uygulamaları kapsamında tespit edilen bulgular şöyledir:

S.14'te öğrencilerden 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı kutlamaları ile ilgili görselleri verilen alana yapıştırmaları ve kısa bir metin yazmaları istenmiştir. Etkinlik bu bakımdan YBT'nin uygulama basamağına yöneliktir ve öğrenme alanında destekleme başlığında yer alan "Demokrasi ve cumhuriyet kavramları ile ilgili görseller kullanılarak akran desteği ile kolaj çalışması yapılabilir" uygulaması ile uyum sağlamaktadır.

S.22'de yer alan etkinlikte öğrencilerden demokrasi ve cumhuriyet arasındaki ilişkileri yansıtan bir afiş hazırlamaları istenmiştir. Etkinlik, belirli bir durumda bir prosedürü uygulama sürecini gerektirmesi bakımından YBT'nin uygulama basamağına yöneliktir ve öğrenme alanında zenginleştirme başlığında yer alan "Evde, okulda, ülkede demokrasiye yönelik yaratıcı drama etkinlikleri yapılabilir. Cumhuriyet konulu şiir dinletisi düzenlenebilir. Cumhuriyet konulu resim, fotoğraf, afiş ve posterler hazırlanarak sergilenebilir." uygulaması ile uyum sağlamaktadır.

S.55'te dilekçe hakkından söz edilerek başvuru yapılabilecek kurumların genel ağ sitelerine ulaşma yolu belirtilmiş ve bir dilekçe örneği sunulmuştur. Burada doğrudan bir etkinlik uygulaması yer almasa da verilen bilgi ve görsel üzerinden anlam çıkarmayı gerektirmesi nedeniyle YBT'nin anlama basamağına yönelik olduğu ve öğrenme alanında destekleme başlığında yer alan "Başvuru yapılabilecek kurumların genel ağ siteleri incelenebilir." uygulamasına yönelik olduğu görülmektedir.

Ders kitabında zenginleştirme ve destekleme uygulamalarına uygun olduğu belirlenen sayfalardan örneklere Görsel 6 ve Görsel 7'de yer verilmiştir.

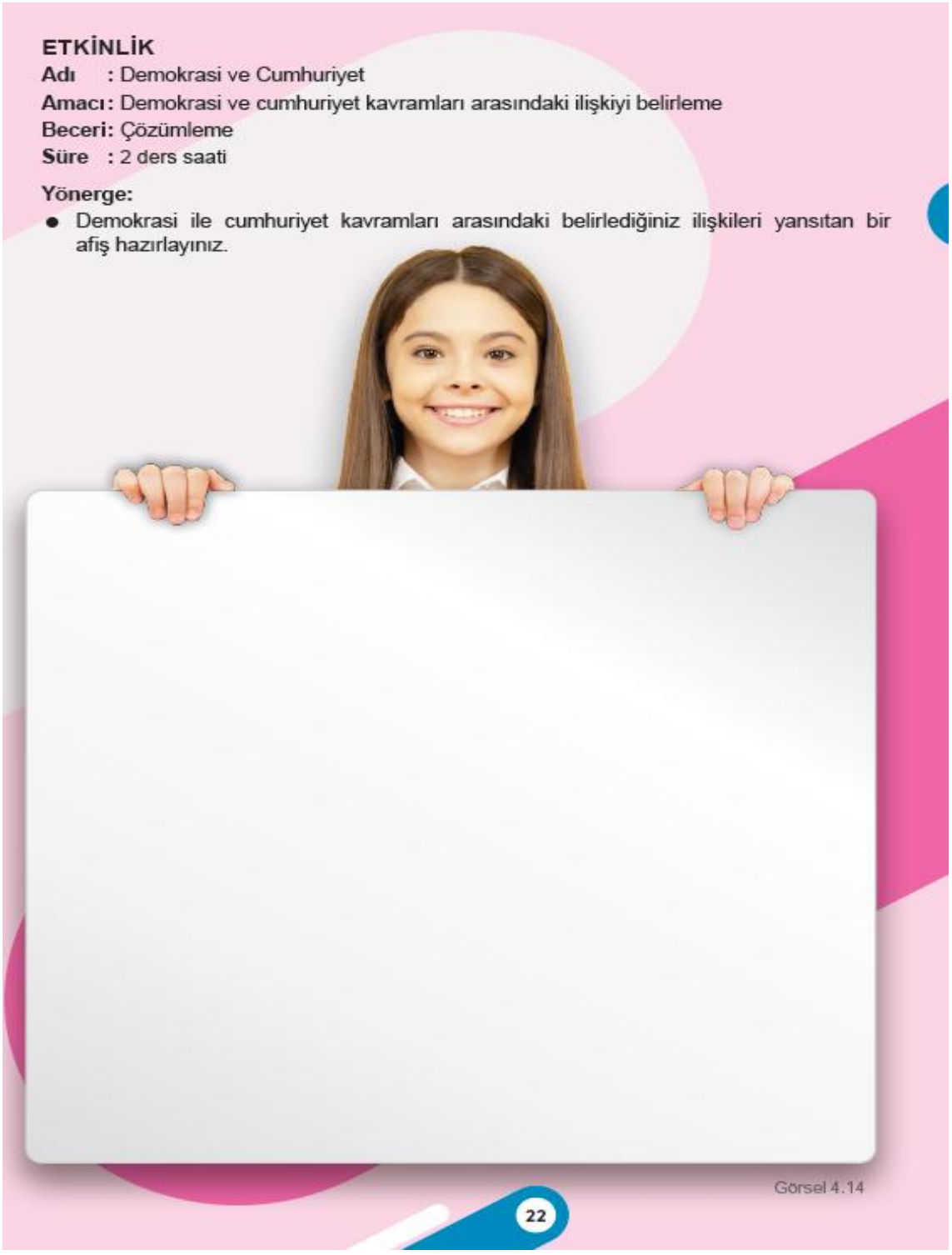
Görsel 6

Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitabı'nda Destekleme Uygulaması Örneği (s.14)

Görsel 7

Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitabı'nda Destekleme Uygulaması Örneği (s.22)

Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda ve Ders Kitabında "Hayatımızdaki Ekonomi" Öğrenme Alanında Farklılaştırma Uygulamalarına Yer Verilme Durumu

Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda "Hayatımızdaki Ekonomi" öğrenme alanında farklılaştırma uygulamalarına yer verilme durumuna ilişkin bulgular Tablo 10 ve Tablo 11'de sunulmuştur. Ayrıca ders kitabında bu öğrenme alanı kapsamında yer alan etkinliklerin hangi

farklılaştırma uygulamasıyla ve YBT'nin hangi basamağıyla ilgili olduğu sayfa numaralarıyla birlikte açıklanmıştır.

Tablo 10
YBT Basamaklarına Göre "Hayatımızdaki Ekonomi" Öğrenme Alanı Farklılaştırma Uygulamaları

	Farklılaştırma Uygulamaları	YBT Basamakları					
		Hatırlama	Anlama	Uygulama	Analiz	Değerlendirme	Yaratma
Zenginleştirme	*Aile üyeleri veya okul içinde diğer öğrencilerle kaynakların etkili kullanımına yönelik röportaj çalışması yapılır. Yapılan röportajlar haber şeklinde derlenerek okul panosunda paylaşılabilir			X			
	*Öğrencilerden bireysel olarak hazırladıkları bütçe planlarından yola çıkarak ailelerinin bir aylık bütçe planlamasını yapmaları istenebilir.			X			
	*Öğrencilerden yakın çevrelerindeki kaynaklardan hareketle yaşadıkları yerin ve ülke ekonomisinin kalkınmasına yönelik bir proje önerisinde bulunmaları sağlanabilir.						X
Destekleme	*Konuya ilişkin düzenlenen grafikler, resimler, zihin haritaları gibi görseller aracılığıyla öğrenme desteklenebilir.		X				
	*Öğretmen yardımı ile öğrencilerin aile bütçesinde bulunması gereken unsurlarla ilgili zihin haritası yapmaları sağlanabilir.			X			
	*Öğrencilere yaşadıkları çevredeki kaynaklar ve ekonomik faaliyetlerle ilgili eşleştirme etkinlikleri yapılabilir.		X				

Tablo 10 incelendiğinde "Hayatımızdaki Ekonomi" öğrenme alanında yer alan farklılaştırma uygulamalarında zenginleştirme kapsamında röportaj çalışması, bütçe planlaması ve proje önerisi sunma; destekleme kapsamında ise konuyu görselleştirme, zihin haritası hazırlama, eşleştirme etkinliği önerilerine yer verildiği görülmektedir. Farklılaştırma uygulamalarının YBT basamaklarına göre dağılımına ilişkin sayısal veriler Tablo 11'de yer almaktadır.

Tablo 11
"Hayatımızdaki Ekonomi" Öğrenme Alanı Farklılaştırma Uygulamalarının YBT Basamaklarına Göre Dağılımı

	YBT Basamakları						
	Hatırlama	Anlama	Uygulama	Analiz	Değerlendirme	Yaratma	Toplam
Zenginleştirme	-	-	2	-	-	1	3
Destekleme	-	2	1	-	-	-	3

Tablo 11 incelendiğinde "Hayatımızdaki Ekonomi" öğrenme alanında zenginleştirme kapsamında YBT'nin uygulama basamağına yönelik 2, yaratma basamağına yönelik 1 uygulamaya yer verildiği; destekleme kapsamında ise anlama basamağına yönelik 2, uygulama basamağına yönelik 1 uygulamaya yer verildiği görülmektedir.

Araştırma kapsamında bu uygulamaların ders kitabında yer alma durumu da belirlenmiştir. Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitabı (2) "Hayatımızdaki Ekonomi" öğrenme alanında destekleme ve zenginleştirme uygulamaları kapsamında tespit edilen bulgular şöyledir:

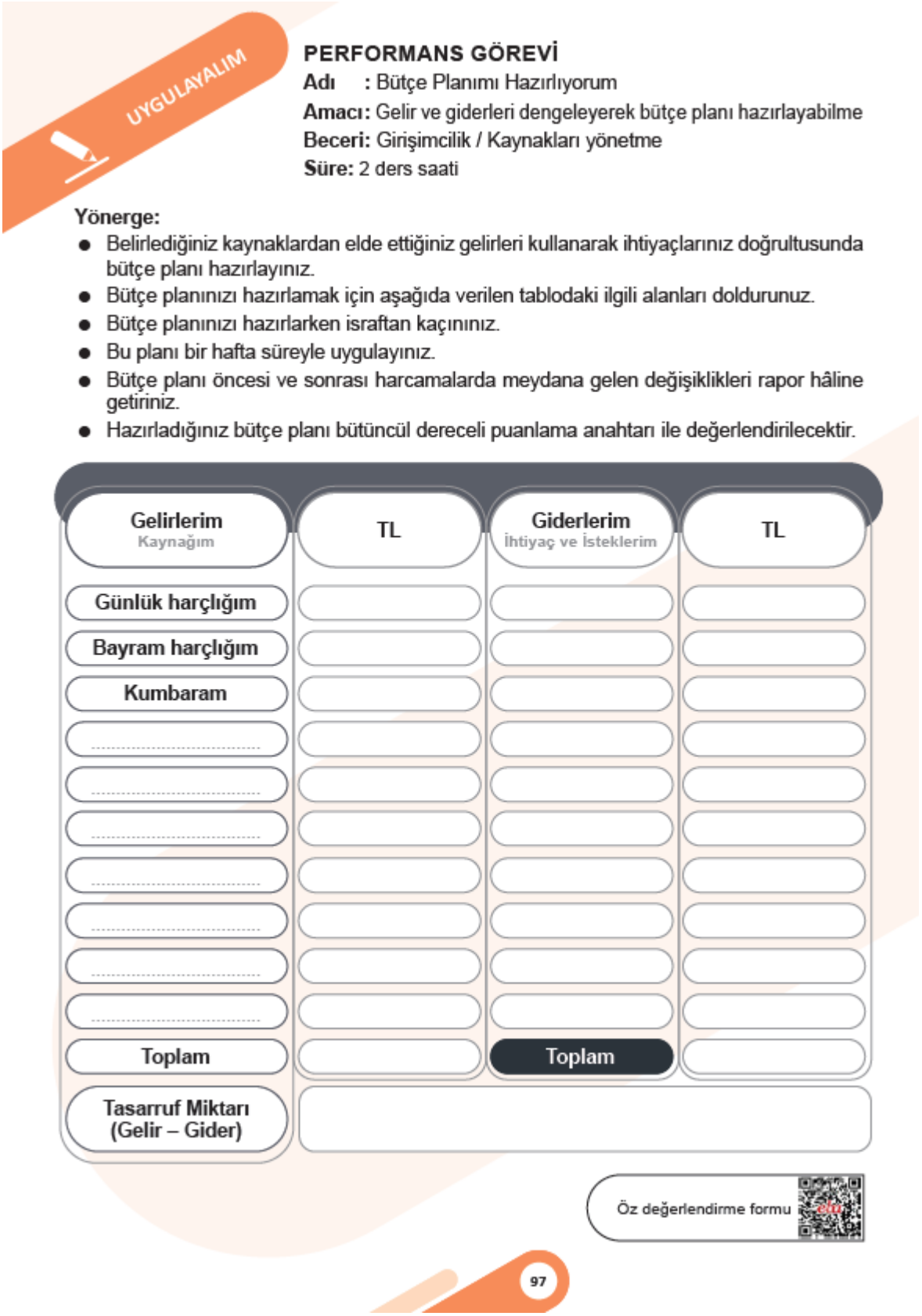
S.97'de yer alan performans görevinde öğrencilerden gelir gider dengesi dahilinde bir bütçe planı hazırlamaları istenmiştir. Etkinlik, belirli bir durumda bir prosedürü uygulama süreci gerektirmesi bakımından YBT'nin uygulama basamağına yöneliktir ve öğrenme alanında zenginleştirme başlığında yer alan "Öğrencilerden bireysel olarak hazırladıkları bütçe planlarından yola çıkarak ailelerinin bir aylık bütçe planlamasını yapmaları istenebilir." uygulaması ile uyum sağlamaktadır.

S.74'te öğrencilerin doğal kaynakların verimli kullanılmasıyla ilgili bilgi grafiğini inceleyerek soruları cevaplamaları istenmiştir. Sayfada yer alan bilgilerin canlı renklerle ilgi çekici şekilde sunulduğu görülmektedir. Ayrıca kaynakların bilinçli kullanımıyla ilgili olarak günlük yaşama uygun örnekler sunulmuştur. Etkinlik, sözlü, yazılı ya da grafik şeklindeki öğretim mesajlarından anlam çıkarmayı gerektirmesi bakımından YBT'nin anlama basamağına yöneliktir ve öğrenme alanında destekleme başlığında yer alan "Konuya ilişkin düzenlenen grafikler, resimler, zihin haritaları gibi görseller aracılığıyla öğrenme desteklenebilir" uygulaması ile uyum sağlamaktadır.

Ders kitabında zenginleştirme ve destekleme uygulamalarına uygun olduğu belirlenen sayfalardan örneklere Görsel 8 ve Görsel 9'da yer verilmiştir.

Görsel 8

Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitabı'nda Zenginleştirme Uygulaması Örneği (s. 97)

Görsel 9

Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitabı'nda Destekleme Uygulaması Örneği, (s. 74)

Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda ve Ders Kitabında "Teknoloji ve Sosyal Bilimler" Öğrenme Alanında Farklılaştırma Uygulamalarına Yer Verilme Durumu

Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda "Teknoloji ve Sosyal Bilimler" öğrenme alanında farklılaştırma uygulamalarına yer verilme durumuna ilişkin bulgular Tablo 12 ve Tablo 13'te sunulmuştur. Ayrıca ders kitabında bu öğrenme alanı kapsamında yer alan etkinliklerin hangi farklılaştırma uygulamasıyla ve YBT'nin hangi basamağıyla ilgili olduğu sayfa numaralarıyla birlikte açıklanmıştır.

Tablo 12
YBT Basamaklarına Göre "Teknoloji ve Sosyal Bilimler" Öğrenme Alanı Farklılaştırma Uygulamaları

	Farklılaştırma Uygulamaları	YBT Basamakları					
		Hatırlama	Anlama	Uygulama	Analiz	Değerlendirme	Yaratma
Zenginleştirme	*Öğrencilerden insanların hayatını kolaylaştıracak bir ürün tasarlayarak sınıfa sunmaları istenebilir.						X
	*Öğrencilerden teknolojik ürünleri bilinçli kullanmanın önemine yönelik araştırma yapmaları ve bu araştırmayı sınıfta sözlü olarak sunmaları istenebilir.			X			
Destekleme	*Teknolojik ürünlerin bilinçli kullanımı animasyon, kısa film ve belgesel üzerinden incelenebilir.		X				
	*Buluşlar ve teknolojik ürünlerin insan ve toplum hayatına etkileriyle ilgili öğrenme süreci görseller ve işitsel materyallerle desteklenebilir.	X					

Tablo 12 incelendiğinde "Teknoloji ve Sosyal Bilimler" öğrenme alanında yer alan farklılaştırma uygulamalarında zenginleştirme ürün tasarımı, araştırma ve sunum; destekleme kapsamında ise konuyu öğrenme sürecini destekleyici görsel, video, animasyon izleme önerilerine yer verildiği görülmektedir. Farklılaştırma uygulamalarının YBT basamaklarına göre dağılımına ilişkin sayısal veriler Tablo 13'te yer almaktadır.

Tablo 13
"Teknoloji ve Sosyal Bilimler" Öğrenme Alanı Farklılaştırma Uygulamalarının YBT Basamaklarına Göre Dağılımı

	YBT Basamakları						
	Hatırlama	Anlama	Uygulama	Analiz	Değerlendirme	Yaratma	Toplam
Zenginleştirme	-	-	1	-	-	1	2
Destekleme	1	1	-	-	-	-	2

Tablo 13 incelendiğinde "Teknoloji ve Sosyal Bilimler" öğrenme alanında zenginleştirme kapsamında YBT'nin uygulama ve yaratma basamaklarına yönelik birer, destekleme kapsamında ise hatırlama ve anlama basamaklarına yönelik birer uygulamaya yer verildiği görülmektedir.

Araştırma kapsamında bu uygulamaların ders kitabında yer alma durumu da belirlenmiştir. Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitabı (2) "Teknoloji ve Sosyal Bilimler" öğrenme alanında destekleme ve zenginleştirme uygulamaları kapsamında tespit edilen bulgular şöyledir:

S.123'te öğrencilerden teknolojik bir araç tasarlamaları ve tasarımı çizmeleri istenmiştir. Etkinlik bu bakımdan YBT'nin yaratma basamağına yöneliktir ve öğrenme alanında zenginleştirme başlığında yer alan "Öğrencilerden insanların hayatını kolaylaştıracak bir ürün tasarlayarak sınıfa sunmaları istenebilir." uygulaması ile uyum sağlamaktadır.

S.140'ta yer alan performans ödevinde öğrencilerin önce teknolojik ürünlerin bilinçli kullanımı hakkında video, kamu spotu veya proje örnekleri inceleyerek araştırma yapmaları, sonra da belirledikleri bir teknolojik ürünün bilinçli kullanımını sağlamak için ürünler (kısa film, kamu spotu, afiş, karikatür, şarkı, diyalog, kullanım kılavuzu) tasarlayarak sergilemeleri istenmiştir. Etkinliğin ilk aşaması öğretim mesajlarından anlam çıkarmayı gerektirmesi bakımından YBT'nin anlama basamağına yöneliktir ve öğrenme alanında destekleme başlığında yer alan "Teknolojik ürünlerin bilinçli kullanımı animasyon, kısa film ve belgesel üzerinden incelenebilir." uygulaması ile uyum sağlamaktadır. Etkinliğin devamındaki ürün oluşturma kısmı ise öğeleri yeni bir yapıya göre düzenleme süreci gerektirmesi nedeniyle YBT'nin yaratma basamağına yöneliktir ve öğrenme alanında zenginleştirme başlığında yer alan "Öğrencilerden teknolojik ürünleri bilinçli kullanmanın önemine yönelik araştırma yapmaları ve bu araştırmayı sınıfta sözlü olarak sunmaları istenebilir." uygulaması ile uyum sağlamaktadır. Bu bakımdan etkinliğin hem destekleme hem de zenginleştirme uygulamasına hizmet ettiği söylenebilir.

Ders kitabında zenginleştirme ve destekleme uygulamalarına uygun olduğu belirlenen sayfalardan örneklere Görsel 10 ve Görsel 11'de yer verilmiştir.

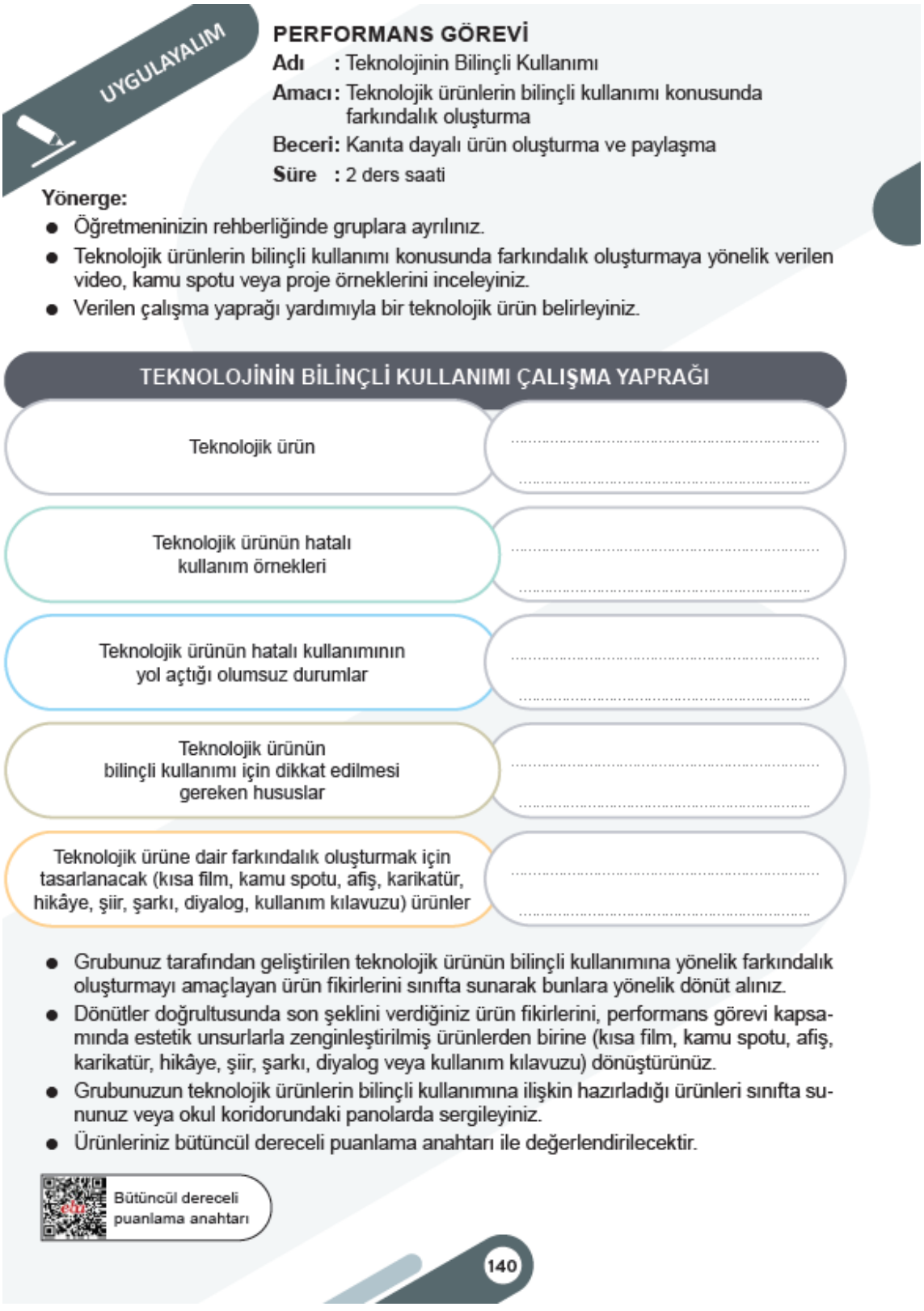
Görsel 10

Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitabı'nda Zenginleştirme Uygulaması Örneği (s. 123)

Görsel 11

Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitabında Destekleme Uygulaması Örneği (s. 140)

TARTIŞMA ve SONUÇ

Ülkemizde öğrencilerin bireysel farklılıklarına yönelik öğrenme ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla farklılaştırma uygulamalarına sistematik olarak ilk kez TYMM kapsamında hazırlanan öğretim programlarının içeriğinde yer verilmiştir. Öğretim programında yer alan bu değişimin, sınıf içinde programın uygulayıcısı olan öğretmenler için bir rehber olması ve programda yer verilen etkinlik örneklerinin uygulanabilir nitelikte olması gerekmektedir. Nitekim literatürde öğretmenlerin farklılaştırılmış öğretim sürecinde karşılaştıkları güçlüklere yönelik sonuçları ortaya koyan çalışmalar yer almaktadır. Ulusoy ve Taşer (2024) öğretmenlerin farklılaştırılmış öğretime yönelik olumlu tutumlara sahip olmalarına rağmen müfredat yoğunluğu, zaman yetersizliği ve fiziksel koşullar gibi nedenlerle uygulamada zorlandıklarını belirtmektedir. Benzer şekilde De Jager (2011) öğretmenlerin esnek müfredat ve ek zaman kullanımını sınırlı düzeyde gerçekleştirdiğini; Bergström (2015) farklılaştırma uygulamalarının hem öğrenci ihtiyaçları hem de resmi program ve prosedürler tarafından şekillendiğini ifade etmektedir. Bekler ve Kozikoğlu (2024) öğretmenlerin sınıftaki tüm farklılıklara göre öğretimi farklılaştırmalarının mümkün olmadığı görüşüne sahip olduklarını, özellikle dezavantajlı öğrenciler için düzenleme yaptıklarını veya daha çok öğrenme düzeyi, öğrenme hızı, ilgi gibi faktörleri dikkate alarak sınıftaki öğrencileri iki veya üç grup olarak düşünüp öğretimi farklılaştırdıklarını tespit etmişleridir. Mengistie (2020) zaman kısıtlılığı ile bilgi ve kaynak eksikliğinin farklılaştırma uygulamalarını sınırlandırdığını vurgulamaktadır. Literatürde yer alan çalışmalar genel olarak öğretmenlerin sınıflarında farklılaştırma uygulamaları yapmak için istekli olduğunu ancak zaman, kaynak ya da bilgi eksikliğinden dolayı bunu gerçekleştiremediklerini göstermektedir. Öğretmenlerin uygulamada yaşadıkları zorluklara yönelik bulguları ortaya koyan çalışmaların, bu araştırmanın da odak noktasını teşkil eden öğretim programı ve ders kitabı hazırlama sürecinde dikkatle üzerinde durulması gereken bir husus olduğu ifade edilebilir.

TYMM 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda yer alan farklılaştırma uygulamalarının taksonomik açıdan incelenmesi ve bu uygulamalara ders kitabında yer verilme durumunun belirlenmesinin amaçlandığı bu çalışmada ilk olarak öğrenme alanları kapsamında farklılaştırma uygulamaları başlığında yer alan zenginleştirme ve destekleme önerileri YBT'ye göre incelenmiştir. Alt problemler doğrultusunda her öğrenme alanının zenginleştirme ve destekleme önerilerinin YBT'nin bilişsel süreç basamakları ile uyumu hazırlanan belirtke tablolarına işlenmiştir. Ayrıca ders kitabı incelenerek zenginleştirme ve destekleme uygulamalarına uygun olanlar belirlenmiştir.

Araştırmada elde edilen bulgular sonucunda; TYMM 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nın "Farklılaştırma" başlığında yer alan etkinliklerin en yoğun olduğu öğrenme alanının "Birlikte Yaşamak" (12 uygulama önerisi), en az olduğu öğrenme alanının ise "Teknoloji ve Sosyal Bilimler" (4 uygulama önerisi) olduğu görülmüştür. Öğrenme alanlarında yer alan uygulamalar YBT'nin bilişsel süreç basamaklarına göre sıralandığında zenginleştirme kapsamında en fazla uygulama ve yaratma, en az analiz ve değerlendirme basamaklarına uygun etkinliklere yer verildiği belirlenmiş, hatırlama basamağı ile ilgili etkinliğe hiçbir öğrenme alanında rastlanmamıştır. Destekleme kapsamında ise en fazla hatırlama ve anlama, en az analiz basamaklarına uygun etkinliklere yer verildiği belirlenmiş, değerlendirme ve yaratma basamakları ile ilgili etkinliğe hiçbir öğrenme alanında rastlanmamıştır. Literatürde farklılaştırma uygulamalarının öğretim programında yer almasının önemine ilişkin çalışmalar yer almaktadır. Eikeland ve Ohna (2022) farklılaştırmanın uluslararası bağlamda nasıl göründüğünü araştırmak ve kavrama ilişkin genel bir çerçeve oluşturmayı amaçladıkları çalışmada farklılaştırmanın ya öğrencileri ya da öğretimi farklılaştıran bir olgu olarak görüldüğünü, yapılan çalışmalarda farklılaştırma olgusuna dört perspektiften yaklaşıldığını belirlemişlerdir: bireyselleştirme olarak farklılaştırma, belirli gruplara adaptasyon olarak farklılaştırma, farklı sınıflarda adaptasyon olarak farklılaştırma ve sistem perspektifinde farklılaştırma. Bu araştırmada TYMM Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nın, öğrenme çıktılarının

farklı bireysel ihtiyaçlara uyarlanmasını hedefleyen zenginleştirme ve destekleme uygulamalarına yer verilmesi nedeniyle belirli gruplara adaptasyon olarak farklılaştırma perspektifine sahip olduğu ifade edilebilir.

Araştırma kapsamında incelenen 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı'nda zenginleştirme ve destekleme kapsamında kullanılabilecek etkinlikler belirlenmiştir. Belirlenen etkinliklerin çoğunlukla ünite sonlarında performans görevi olarak sunulduğu, öğrencilerin araştırma yapma ve araştırma sonuçlarını farklı şekillerde sunma şeklinde planlandığı tespit edilmiştir. Programın Uygulanmasına İlişkin Esaslar başlığında farklılaştırma uygulamalarına ders kitaplarında doğrudan yer verilmeyeceği belirtilmiş, zenginleştirme ve destekleme uygulamalarının, ihtiyaç hâlinde sınıftaki bireysel açıdan farklı özelliklere sahip öğrencilerin gereksinimlerine cevap verebilecek şekilde planlanması (Madde 11) gerektiği ifade edilmiştir (MEB, 2024b). Bu ifadeden farklılaştırmanın öğretmen inisiyatifinde olduğu ve öğrencilerin ihtiyaçları doğrultusunda ayrı bir planlama yapmaları gerektiği anlaşılmaktadır. Ders kitabı öğretmenler ve öğrenciler için öğretim sürecinde en temel ve en ulaşılabilir kaynaktır. Dolayısıyla programda yer alan, ancak öğretmenin farklı hazırlıklar yapmasını, bilgi, donanım ve zaman gerektiren uygulamaların kısmen de olsa ders kitabında yer alması uygulamaların yaygınlaştırılabilmesi bakımından önemlidir. Bu noktada her ne kadar öğretim programında farklılaştırma uygulamalarına ders kitaplarında yer verilmeyeceği ifade edilmiş olsa da bu araştırmada ders kitabında yer alan etkinliklerin farklılaştırma amaçlı olarak da kullanılabileceği sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırma bulguları, zenginleştirme uygulamalarının ağırlıklı olarak YBT'nin üst düzey bilişsel basamaklarında (özellikle yaratma), destekleme uygulamalarının ise alt düzey basamaklarda (hatırlama ve anlama) yoğunlaştığını göstermektedir. Bu durum, öğretim programında farklılaştırmanın daha çok "düzeye göre sadeleştirme" şeklinde yorumlandığını düşündürmektedir. Oysa Tomlinson'a (2001) göre farklılaştırılmış öğretim, öğrenme hedeflerini basitleştirmekten ziyade, tüm öğrencilerin aynı temel kazanımlara farklı yollarla ulaşmasını sağlamayı amaçlamaktadır. Bu doğrultuda, destekleme uygulamalarının yalnızca alt düzey bilişsel süreçlerle sınırlandırılması, farklılaştırılmış öğretimin kuramsal ilkeleriyle tam anlamıyla uyumlu görünmemektedir. Bununla birlikte YBT'de bilişsel süreç basamaklarının doğrudan zorluk düzeyi ile eşdeğer olmadığı da dikkate alınmalıdır. Marzano (2001) tarafından geliştirilen alternatif taksonomilerde de vurgulandığı üzere, üst düzey bilişsel süreçler her öğrenci için daha zor olmak zorunda değildir. Bu nedenle, desteklemeye ihtiyaç duyan öğrencilerin de uygun planlamalarla değerlendirme ve yaratma basamaklarında etkinliklere katılımı mümkündür. Bu doğrultuda, destekleme uygulamalarına yalnızca hatırlama ve anlama düzeyinde değil, öğrencilerin bireysel öğrenme ihtiyaçlarına uygun şekilde yapılandırılmış analiz, değerlendirme ve yaratma basamaklarına yönelik etkinliklerin de eklenmesi önerilmektedir. Böyle bir yaklaşım, farklılaştırmanın temel ilkeleriyle daha uyumlu olacak ve tüm öğrencilerin üst düzey düşünme becerilerini geliştirmelerine katkı sağlayacaktır.

Öneriler

TYMM Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı farklılaştırma uygulamalarına ilk kez doğrudan bir başlık altında yer verilen ilk sosyal bilgiler öğretim programıdır. Bu nedenle programda farklılaştırmanın nasıl ele alındığının ve ders kitaplarına nasıl yansıdığının belirlenmesinin, farklılaştırma kapsamındaki uygulamaların geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması bakımından önemli olduğu düşünülmektedir. Konuyla ilgili literatür taramasında farklılaştırma uygulamaları araştırmalarının genel olarak sınıf içindeki öğretim sürecinin farklılaştırılmasına ve üstün yetenekli öğrencilere yönelik konulara yoğunlaştığı görülmüştür. Bu bakımdan farklılaştırmanın zenginleştirme ve desteklemeyi kapsayan bir bütün olduğu, destekleme uygulamalarını da kapsayan araştırmalar yapılması önerilebilir.

Bu araştırmada programda yer alan farklılaştırma uygulamaları YBT bağlamında incelenmiştir. Elde edilen bulgulara göre öğrenme alanlarında yer alan destekleme uygulamalarında

değerlendirme ve yaratma basamağı ile ilişkilendirilebilecek bir uygulama önerisine rastlanmamıştır. Öğretim programında, destekleme ihtiyacı olan öğrencilere uygun etkinlik önerilerinde YBT'nin bu basamaklarına uygun içeriklere de yer verilmesi önerilebilir. Programın uygulama aracı olan ders kitabında da buna uygun etkinliklere yer verilmesi önerilebilir.

Bu araştırmanın 5. sınıf seviyesi ile sınırlı olması nedeniyle ilerleyen yıllarda diğer sınıf seviyelerini de kapsayan çalışmalar yapılması, programın uygulayıcısı olan öğretmenlerin görüşleri ve deneyimlerini ortaya koyan araştırmalar yapılması önerilebilir.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmanın yürütüldüğü 2024-2025 eğitim öğretim yılında TYMM Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nın kademeli olarak yalnızca 5. sınıf düzeyinde uygulanması nedeniyle bu araştırma 5. sınıf öğrenme alanlarında yer alan farklılaştırma uygulamaları ve 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı ile sınırlandırılmıştır. TYMM 5. sınıf Sosyal Bilgiler Farklılaştırma Etkinlikleri Öğretmen Kılavuz Kitabı ise araştırma verilerinin analizinin tamamlandığı tarihte henüz yayımlanmamış olması nedeniyle çalışmaya dahil edilmemiştir.

Destek ve Teşekkür

Yazarlar olarak, araştırmanın gerçekleştirilmesi sürecine yönelik herhangi bir destek ya da teşekkür beyanımız bulunmamaktadır.

Finansal Destek

Yazarlar olarak, araştırmanın gerçekleştirilmesi sürecine yönelik herhangi bir finansal destek beyanımız bulunmamaktadır.

Araştırmacıların Katkı Oranı

Araştırmanın yazarları araştırmanın tüm süreçlerine eşit derecede katkı sağlamıştır.

Çatışma Beyanı

Araştırmanın yazarları olarak herhangi bir çıkar/çatışma beyanımız olmadığını ifade ederiz.

Büyük Dil Modelleri Kullanım Beyanı

Bu araştırmanın tasarımı, veri analizi ve makalenin yazım süreci tamamen yazarlar tarafından gerçekleştirilmiş olup, herhangi bir Büyük Dil Modeli veya yapay zekâ tabanlı araçtan yararlanılmamıştır.

Yayın Etiği Beyanı

Bu araştırmanın planlanmasından, uygulanmasına, verilerin toplanmasından verilerin analizine kadar olan tüm süreçte "Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi" kapsamında uyulması belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergenin ikinci bölümü olan "Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler" başlığı altında belirtilen eylemlerden hiçbiri gerçekleştirilmemiştir.

Bu çalışmanın yazım sürecinde bilimsel, etik ve alıntı kurallarına uyulmuş; toplanan veriler üzerinde herhangi bir tahrifat yapılmamış ve bu çalışma herhangi başka bir akademik yayın ortamına değerlendirme için gönderilmemiştir.

Etik kurul izin bilgileri

Çalışma sistematik doküman inceleme çalışması olduğu için Etik Kurul İzni alınmasını gerektiren çalışmalar grubunda yer almamaktadır. Bu nedenle Etik Kurul İzni beyan edilmemiştir.

KAYNAKÇA

Akdemir, Z. (2019). *Sosyal bilgiler dersinde farklılaştırılmış öğretim yönteminin öğretmen ve öğrencilere etkisi: Bir eylem araştırması* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Erciyes Üniversitesi.

Akkaş, E. & Tortop, HS (2015). Üstün yetenekliler eğitiminde farklılaştırma: Temel kavramlar, modellerin karşılaştırılması ve öneriler. *Üstün Yeteneklilerin Eğitimi ve Yaratıcılık Dergisi*, *2*(2), 31-44.

Alkan, A., Mertol, H., & Mertol, G. (2020). Özel yetenekli öğrencilerin bilişim teknolojileri derslerinde bir farklılaştırma örneği olarak resfebenin kullanımı. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi, 8*(21), 1-11. https://doi.org/10.33692/avrasyad.702886

Al-rsa'i, M., & Shugairat, M. (2019). Technology driven differentiated instruction in science teaching. *International Journal of Education*, *11*(2), 15. https://doi.org/10.5296/ije.v11i2.14700

Anderson, L. W., Krathwohl, D. R., Airasian, P. W., Cruikshank, K. A., Mayer, R. E., Pintrich, P. R., & Wittrock, M. C. (2001). *A taxonomy for learning, teaching, and assessing, a: A revision of Bloom's taxonomy of educational objectives.* NY: Longman. https://eclass.uoa.gr/modules/document/file.php/PPP242/

Atalay, Z. Ö. (2014). *Farklılaştırılmış sosyal bilgiler öğretiminin üstün zekâlı öğrencilerin akademik başarı, tutum, eleştirel düşünme ve yaratıcılıklarına etkisi* [Yayımlanmamış doktora tezi]. İstanbul Üniversitesi.

Bekler, Ö. & Kozikoğlu, İ. (2024). Öğretmenlerin farklılaştırılmış öğretim uygulamaları. *Muş Alparslan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 4*(2), 99-128. https://doi.org/10.60107/maunef.1536670

Beler, Y. & Avcı, S. (2011). Öğretimin farklılaştırılmasında etkili bir strateji: Katlı öğretim. *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 12*(3), 109-126.

Bergstrom, T. M. (2015). *Gatekeepers for gifted social studies: Case studies of middle school teachers*. [Doctoral Dissertation]. University of South Florida. https://digitalcommons.usf.edu/etd/5910/

Bloom, B. S., Engelhart, M. D., Furst, E. J., Hill, W. H., & Krathwohl, D. R. (1956). *Taxonomy of educational objectives: The classification of educational goals. Handbook 1: Cognitive domain* (ss. 1103-1133). Longman.

Bowen, G. A. (2009). Document analysis as a qualitative research method. *Qualitative Research Journal, 9*(2), 27-40. https://doi.org/10.3316/QRJ0902027

Büyüköztürk, Ş. Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz ve Ş., Demirel F. (2014). *Bilimsel araştırma yöntemleri.* Pegem Akademi

Çoban, H. (2019). *Farklılaştırılmış öğretim tasarımının öğrencilerin matematiksel muhakeme becerilerine, bilişötesi öğrenme stratejilerini kullanma düzeylerine ve problem çözme becerilerine etkisi* [Yayımlanmamış doktora tezi] Balıkesir Üniversitesi.

De Jager, T. (2011). Guidelines to assist the implementation of differentiated learning activities in South African secondary schools. *International Journal of Inclusive Education, 17*(1), 80–94. https://doi.org/10.1080/13603116.2011.580465

Dodd, P. U. (1995). *Regular classroom teachers that differentiate ınstruction for gifted students: Two case studies* [Doctoral Dissertation]. Virginia University.

Doğan, A., & Avcıoğlu, A. (2024). İlkokul matematik öğretiminde farklılaştırma örneği olarak resfebenin kullanımı. *Uluslararası Ders Kitapları ve Eğitim Materyalleri Dergisi, 7* (2). 156-187. https://doi.org/10.53046/ijotem.1561502

Doğanay, A. (2008). Çağdaş sosyal bilgiler anlayışı ışığında yeni sosyal bilgiler programının değerlendirilmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 17*(2), 77-96.

Doğrukök, B., & Kurnaz, A. (2023). Öğretmen eğitiminde bir model: Sosyal bilgiler öğretmenlerine uygulanan mentör destekli farklılaştırma öğretmen eğitim modelinin özel yetenekli öğrencilerin becerileri üzerindeki etkilerinin incelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi, 52*(1), 577-600. https://doi.org/10.37669/milliegitim.1309145

Eikeland, I., & Ohna, S. E. (2022). Differentiation in education: a configurative review. *Nordic Journal of Studies in Educational Policy, 8*(3), 157–170. https://doi.org/10.1080/20020317.2022.2039351

Güzel, M. A., & Döş, B. (2024). Farklılaştırılmış öğretim ile ilgili yapılan araştırmaların yöntemsel açıdan incelenmesi. *Disiplinlerarası Eğitim Araştırmaları Dergisi,* 8(17), 1-14. https://doi.org/10.57135/jier.1441272

Gregory, G. H., & Chapman, C. (2012). *Differentiated instructional strategies: One size doesn' t fit all*. Corwin Press.

Hall, T., Strangman, N. & Meyer, A. (2003). *Differentiated instruction and implications for UDL implementation: Effective classroom practices report*. Washington, DC: Office of Special Education Programs.

Heacox, D. (2002) *Differentiating instruction in the regular classroom: How to reach and teach all learners, grades 3-12.* USA: Free Spirit Publishing.

Kaya, N. G., Mertol, H., Turhan, G., Araz, D. (2022). Üstün yetenekli öğrencilerin eğitiminde farklılaştırma ve zenginleştirme uygulamalarına ilişkin yapılan lisansüstü tezlerin incelenmesi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi, (41)*, 102-114. : http://dx.doi.org/10.14582/DUZGEF.2022.189

Kılınç, Ş. & Sözer, M. A. (2022). Kültüre duyarlı farklılaştırılmış öğretim yaklaşımının öğrencilerin empati becerilerine etkisi. *The Journal of Academic Social Science Studies, 15*(90), 23-50. http://dx.doi.org/10.29228/JASSS.57369

Kuruoğlu, F., & Demir, M. K. (2024). Resfebe etkinliklerinin 4. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersinde eleştirel düşünme becerilerine etkisinin değerlendirilmesi. *Maarif Mektepleri Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi, 8*(2), 27-54. https://doi.org/10.46762/mamulebd.1442205

Lawrence-Brown, D. (2004). Differentiated instruction: Inclusive strategies for standards-based learning that benefit the whole class. *American Secondary Education, 32*(3), 34-62. https://knilt.arcc.albany.edu/images/b/b9/Brown.pdf

Massaad, M. & Chaker, L. Y. A. (2020). The influence of differentiated instruction on Lebanese students' motivation, knowledge, and engagement. *International Journal of English Literature and Social Sciences, 5(*3), 755–774. https://doi.org/10.22161/ijels.53.31

Mengistie, S. M. (2020). Primary school teachers' knowledge, attitude and practice of differentiated instruction. *International Journal of Curriculum and Instruction, 12*(1), 98-114. https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1249555.pdf

MEB (2024a). Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Öğretim Programları ortak metni, Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı. https://mufredat.meb.gov.tr/

MEB (2024b). Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı. Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı. https://mufredat.meb.gov.tr/

MEB (2024c). Sosyal bilgiler 5. sınıf ders kitabı. https://tymm.meb.gov.tr/upload/kitap/sosyal_bilgiler_5_1.pdf

Miles, M.B. & Huberman, A.M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook*. (2nd ed). Thousand Oaks, CA: Sage

Mutlu, N. & Öztürk, M. (2017). Sosyal bilgiler ve tarih derslerinde farklılaştırılmış öğretime yönelik öğretmen algıları ve uygulamaları. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 7*(2), 379-402. https://doi.org/10.24315/trkefd.301189

NCSS (National Councillor the Social Studies) (1994). *Curriculum standards for social studies: Expectations of excellence. Bulletin 89*. National Council for the Social Studies. https://scispace.com/pdf/expectations-of-excellence-curriculum-standards-for-social-xijihp67lh.pdf

Öztürk, C. & Dilek, D. (2002). Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretim programları. C. Öztürk & D. Dilek, (Ed.) içinde, *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi* (ss.2-11). Pegem Yayıncılık.

Saldana, J. (2011). *Fundamentals of qualitative research*. Oxford University Press.

Tanyel, H. H. (2022). *Sosyal bilgiler dersinde finansal okuryazarlık becerisinin kazandırılmasında farklılaştırılmış öğretim etkinliklerinin etkisi* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Necmettin Erbakan Üniversitesi.

Tomlinson, C. A. (2001). *How to differentiate instruction in mixed-ability classrooms*. ASCD (Association for Supervision and Curriculum Development).

Tomlinson, C. A. (2014). The differentiated classroom: responding to the needs of all learners. (2nd ed). ASCD (Association for Supervision and Curriculum Development).

Ulusoy, A., & Taşer, S. (2024). Sosyal bilgiler dersinde farklılaştırılmış öğretim uygulamalarına ilişkin öğretmen görüşlerinin incelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, (72),* 571-601. https://doi.org/10.21764/maeuefd.1495720

Uzun, A. (2022). *Özel yetenekli öğrencilerin sosyal bilgiler dersinde farklılaştırılmış öğretim etkinliklerine yönelik görüşleri* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Gazi Üniversitesi.

Üçarkuş, E. (2020). *Sosyal bilgiler dersinde farklılaştırılmış öğretimin öğrencilerin akademik başarı ile beceri erişilerine etkisinin ve görüşlerinin incelenmesi* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Gazi Üniversitesi.

Varış, F. (1976). *Eğitimde program geliştirme: Teori ve teknikler*. Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi yayınları, No:53.

Waid, N. (2016). *Social studies teachers' use of differentiated instruction to help struggling learners* [Doctoral Dissetation]. Walden University.

Woo, Y. S. (1991). *A differentiated social studies curriculum model for gifted students on the junior high school level in Korea* [Doctoral Dissertation] Columbia University.

Yalçın, A., & Akhan, N. E. (2019). Cumhuriyetten günümüze sosyal bilgiler programlarının sosyal bilgiler öğretim yaklaşımlarına göre incelenmesi. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi, 12*(3), 842-873. https://doi.org/10.30831/akukeg.414578

Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

This study aims to examine the differentiation practices included in the TCEM Social Studies Course Curriculum through taxonomic analysis and to determine the extent to which these practices are reflected in the textbook. In line with this objective, the statements in the "Enrichment" and "Support" sections under the heading "Differentiation" in the learning areas for the 5th grade level in the teaching program were examined in the context of the cognitive process dimension of the Revised Bloom's Taxonomy. In addition, the extent to which differentiation practices are included in the 5th grade textbook was also determined within the scope of the research. The reason for limiting the research to the 5th grade level is that the TCEM Social Studies Curriculum is being implemented gradually in the 2024-2025 academic year.

Method

In this study, document analysis, one of the qualitative research methods, was used. According to Yıldırım and Şimşek (2016), document analysis refers to the analysis of written materials containing information about the targeted phenomenon or phenomena. Document review is a systematic process used to examine or evaluate printed and electronic materials (Bowen, 2009). The TCEM Social Studies Course Curriculum and the 5th grade social studies textbook were determined as the documents to be reviewed in the study. The data obtained in the study were analyzed using descriptive analysis.

Results

The findings obtained in the study according to the sub-problems are as follows:

In the differentiation practices in the "Living Together" learning area, it is seen that suggestions for information gathering, comparison, idea formation, collage, and school exhibition preparation are included in the enrichment scope; while suggestions for listing, matching, animation, and classification are included in the support scope. In the "Our Home is the World" learning area, enrichment-based differentiation practices include suggestions for source review, digital product and report creation, and presenting information in different ways; while support-based practices include suggestions for ranking, comparison, information sharing, and working with maps. In the "Our Common Heritage" learning area, the differentiation applications include suggestions for research, product creation, design, and digital content preparation in the enrichment scope; while in the support scope, suggestions for text creation, drawing pictures, and card matching are included. In the "Our Living Democracy" learning area, the differentiation applications include suggestions for product creation, digital content preparation, research, and sharing results in the enrichment scope; and peer-supported work, worksheets, role-playing, information card games, and web reviews in the support scope. In the "Economy in Our Lives" learning area, differentiation practices include enrichment activities such as conducting interviews, budget planning, and presenting project proposals, as well as support activities such as visualizing the topic, preparing mind maps, and matching activities. In the "Science, Technology, and Social Sciences" learning area, differentiation practices include enrichment through product design, research, and presentation; and support through visual aids, videos, and animations that support the learning process.

Discussion and Conclusion

The findings of the study revealed that the learning area with the highest number of activities under the heading of "Differentiation" in the TCEM Social Studies Teaching Program was Living Together (12 suggested activities), while the learning area with the lowest number of activities was Science, Technology, and Social Sciences (4 suggested activities). When the activities in the

learning areas were ranked according to the cognitive process stages of RBT, it was determined that the most activities were in the enrichment and creation stages, while the fewest were in the analysis and evaluation stages. No activities related to the recall stage were found in any learning area. In terms of support, it was determined that the most activities were suitable for the recall and comprehension stages, while the fewest were suitable for the analysis stage. No activities related to the evaluation and creation stages were found in any learning area.

Activities that can be used in enrichment and support were identified in the 5th grade social studies textbook examined in the research. It was determined that most of the identified activities were presented as performance tasks at the end of the units and were planned in such a way that students would conduct research and present their research results in different ways.

The TCEM Social Studies Course Curriculum is the first social studies curriculum to directly address differentiation practices under a separate heading. Therefore, it is considered important to determine how differentiation is addressed in the curriculum and how it is reflected in textbooks in order to develop and disseminate differentiation practices. In the literature review on the subject, it was observed that research on differentiation practices generally focused on the differentiation of the teaching process in the classroom and topics related to gifted students. In this regard, it can be suggested that research should be conducted that covers support practices as well, as differentiation is a whole that includes enrichment and support.

In this study, the differentiation practices included in the program were examined in the context of RBT. According to the findings, no practice suggestion related to the assessment and creation stages was found in the support practices included in the learning areas. It is recommended that the teaching program include content appropriate to these stages of RBT in the activity suggestions for students who need support. It may also be recommended that the textbook, which is the implementation tool of the program, include activities suitable for this purpose.

This study is limited to the 5th grade program and textbook due to the gradual implementation of the TCEM Social Studies Teaching Program. It may be recommended that studies covering other grade levels be conducted in the coming years and that research be conducted to reveal the opinions and experiences of teachers who implement the program.